

DROGA-MENDEKASUNAK PREBENITZEA

EDITORIALA

Zertaz hitz egiten dugu?

Ángel Urtasun Uriz, Nafarroako Eskola Kontseiluko Presidentea

NAFARROAN ESKOLA- INGURUNEAN PREBENITZEA

Historia eta helburuak

Hezkuntza Saileko eta Osasun Saileko Batzorde Teknikoa

Nola ikusten dugu proiektua irakasleok?

Ana Yániz, Joaquín Romera DBHlko (Mendavia) irakaslea

ABIAN

Dianovaren Hezkuntza Zentro Terapeutikoen (HZT)

Ana Apellaniz Zubiri, Hezitzaile pedagogo, Dianova Zanduetako Hezkuntza Komunitate Terapeutikoa

Mª Inmaculada LH bereziko ikastetxean "Eskola Osasuntsua" proiektua

Kamiraren ikasgela Tailerra
Montxo Gota Vega

FAMILIAREN PAPERA

Familia-prebentzioa

José Javier Velasco del Castillo, Familia Prebentzioko Tailerretako Bitartekaria Iruñako Santa Teresa de Jesús Ikastetxean IGEko Lehendakari ohia

Familia eta droga-mendekasunak. Nola saihestu prestatzea nerabeak helduen eskubideekin eta helduak nerabeen erantzukizunekin

Jesús Domínguez Iglesias, Drogamenpekotasunen Foru Planeko Gizarte hezlea

BEGIRADA ESKOLA SISTEMATIK

Hezkuntza eta nerabeak arrisku- egoeran

Esperanza Zudaire Morrás, Iruñako Baso eta Nekazaritzako BHIko "Haztegi eta lorategietako Laguntzailea" Lanbide Hastapenerako Programak irakaslea eta tutorea

Eskola eta komunitate-bitartekoak

Belén Sancho Bacaicoa. Noaingo Zonaldeko Udalen Oinarrizko Gizarte Zerbitzuen Mankomunitateko psikologoa

Hezkuntza-sistema, eskola- errendimendua, drogak eta bestelako jokabide arriskutsuak (Zer da lehenago, oiloa edo arrautza?)

Alfonso Arteaga Olleta, Psikologoa eta Suspertu Programaren arduraduna

GIZARTE-INGURUNEA

Munduan drogek duten garrantziari buruzko oharra

Mikel Valverde, Psikologo klinikoa. Psikiatriako Akutuen Unitatea UHP2 – Nafarroako Ospitalea

Editoriala

ZERTAZ HITZ EGITEN DUGU?

Ángel Urtasun Uriz

Nafarroako Eskola Kontseiluko Presidentea

Nafarroako Eskola Kontseiluak IDEAko zenbaki berezi hau droga-mendekotasunen prebentziara eskaini dugu betiko gai bati buruz etengabeko hausnarketa egiteko asmoz. Non dago orijinaltasuna? Mozorrorik gabe eta sakonean egin nahi dugu.

Gatazka, krisia, alarma soziala... bezalako hitzak gai honetan ateratzen badira ere, saihestu nahi izan ditugu "aukeraz" hitz eginez. Idatzizko laguntza hauek errealtateari hainbat ikuspegitatik ekiteko aukera izan behar dira. Lortu dugun edo ez, irakurleek esango dute. Saiatzen ari gara, gure iritziz funtsezkoa delako lasaitasuna eta orientabideak ematea denok ukitzen gaituen gai baten gainean. Ez da umearen arazo bat. Ez dirudi nerabezaroren krisia denik. Benetako zifrak ez dira hain larriak... baina kezkatzen gaitu.

Kontu hauei ekiteko zailtasunik egon badago. Gizakiak drogarekin duen bizikidetzaren hobetzen saiartzeko deskribitzen ditugun baliabide gehienak gainerakoen esku egon ohi dira. Hala ere, azpimarratu nahi izan dugu gure laguntzaileek gure ikasleen hezkuntzan eragiten duten sektore bakoitzak zer egin ahal eta behar duen azal dezatela.

Gutxirako balio du hezkuntza bizitza osoan zehar egin beharrekoa dela iriztea. Hemen eta orain adin goiztiarretan drogaren erabilerak eta gehiegizko erabilerak kez-

katzen gaituzte, drogak lotu eta hertsatzen du, eta gure gazteen askatasuna eta autonomia da aztergai duguna.

Irribarrea eta itxaropena ipiniz batzuetan alarmak pizten diren tokian... Irakur dezagun!

Nafarroan eskola-ingurunean prebenitzea

HISTORIA ETA HELBURUAK

Hezkuntza Saileko eta Osasun Saileko Batzorde Teknikoa

Osasuna oso ondasun preziatua eta balioztatua da, batez ere, bakoitzaren esferan, nagusiki, falta denean. Bere gainean eragiten duten faktore eta egoera asko daude, bai hobetu edo zaintzeko, bai txartzeko. Egiten dugunaren arabera, irteten zaigunaren arabera edo bizitokiaren arabera, gure osasuna balore sendoa izango da edo "merkatuaren joan-etorrien" babesean geldituko da.

Gaur egun kontsumo-gizartearen eraginkortasunez parte hartzen dugu, produktu anitzak eta gustagarriak ditugu; dosi zehatzetan eta maiztasun jakinekin, ase dezakete, baina erabilera desorekatzen denean, osasuna kalte dezakete. Drogak kontsumo-ondasunak diren heinean, gozatzeko elementu erabilgarriak izan daitezke, baina marjinazioa eta autosuntsipena sor dezakete ere bai. Drogekin ahalbidetzen dituzten erabilerak oso abaniko zabalean aurki daitezke eta biztanle guztiak sartzen gara bertan.

Drogez hitz egiten dugunean, droga guztiak aipatzen ditugu eta, bereziki, hurbilenak azpimarratzen ditugu, hain

zuzen ere, gehien kontsumitzen direnak, arazo gehienak sortzen baitituzte.

Hirurogeita hamargarren eta laurogeigarren hamarkadetan heroinaren fenomenoarekin gizarte-alarmek saltatu zuten fenomeno berri horren aurrean. Une horretan, eskaerak laguntza-erantzunerantz bideratzen ziren eta, hala, lehenengo beharrei erantzuteko, sare bat garatu zen. Une horretan "guztiak balio du" ideia agerian zegoen eta, nolabait esateko, justifikatua zegoen. Pixkana-pixkana fenomenoari erantzuteko administrazioek mendetasunak zituzten pertsonen arreta zentroak baimentzeko, ziurtatzeko... irizpideak egin zituzten; ildo horri jarraiki, uneko ezagutza teknikoetara eta zientifikoetara egokitzen zirenak bizirik irten ziren.

Denbora bat igaro behar izan zen gizarte-prezioak murrizteko eta drogen fenomenoan pentsatzeko; fenomenoaren garrantziari eta intentsitateari egokitutako erantzuna planifikatu behar zen. "Guztiak balio du" une batean laguntza-zentroek erabili zuten, baina prebentziozko eskuhartzeetan erabiltzen hasi zen ere bai. Garai hartan prebentziozko ekimenak sortu ziren, biztanle-sektore guztiarentzat, bereziki, gazte ikasleentzat eta gurasoentzat. Ekimenak pertsonen garatu zituzten eta askotan ez zuten

Nafarroan eskola-ingurunean prebenitzea

gaitasunik; beren curriculuma toxikomano ohia, polizia, toxikomanoaren familia, etab. izatera mugatzen zen; beste batzuetan, berriz, medikuntzaren, psikologiaren, gizarte-lanaren eta abarren adituak ziren. Ekintza puntuak eskaintzen ziren eta substantzien efektuei buruz informatzean oinarritzen ziren, beraz, prebentzio-estrategia bakarra beldurra zen. Batzuetan, ekimen horiek ez ziren prebentiboak eta ikastetxearen hezkuntza-testuingururik kanpo egiten ziren.

1993. urtean Droga-mendetasunen Foru Plana sortu zen. Une horretan, fenomenoaren aurrean gizarte-presioa murriztu egin zen, beraz, plana *erabat prebentiboa* da. Prebentziotzat jo zen mirarizko jarduerak ez dauden prozesua, modu orokorrean eta erabat prebenitzeko gai zena; jarduerak pertsonentzat hurbilak ziren egituretatik egin behar ziren eta behar bezala prestatutako langileak behar ziren.

Azken urte hauetan, droga-kontsumoen ondorioz bilatu gabeko ondorioak saihesteko, prebentzio-estrategiak fronte desberdinetan integratzera bideratutako ekintzak garatu dira; ildo horri jarraiki, gizarte osatzen duen egitura bakoitza tokatzen zaionaz arduratuko da: udalerriak alderdi komunitarioez, familia, gizarte zibila erakundeen bidez eta administrazioak legeak eta arauak eginez.

Eskola-ingurunean, LOGSEren aginduei jarraiki, droga-mendetasunaren prebentzioa zeharkako jakintzagaietan integratu behar zen; halako fenomeno konplexuaren ondorioei aurre egiteko kontzeptu garrantzitsua eta normaltasunaren eta sen onaren dosi garrantzitsuak behar dituen.

Kontzeptu berri horrek une hartara arte prebentzioa egitea zenarekin lehia egiten zuen; ordura arte substantziei buruzko informazioa eta efektu kaltegarriak edo egileek bizitako muturreko egoerak aurkeztea eta droga-kontsumoen ondorioz "behea nola jotzen zen" erakustea zen. Egin behar zena eredu adierazi eta pertsonalizatu egiten zen.

Prebentzio-jarduerak ikastetxeen dinamiketan integratzeko ideia helburu bezala markatu zen eta 1995. urtean ekin zitzaion. Hasieratik hori izan zen gure ahalegina; dena delakoa, hezkuntza-sistema aldaketetan murgilduta zegoela bagenekien eta egoeraren aurrean pazientzia izan behar genuela. Droga-mendetasunen Foru Planari, bere estrategiei eta konpromisoei buruzko informazio-ekintzak jakinari zitzaizkien Hezkuntza Saileko arduradunei, Ikastetxeetako zuzendaritza-taldeei eta Orientabide eta Ikuskapen Zerbitzuari.

Une horretatik aurrera egindako jarduerak drogen fenomeno testuinguruan jartzea zuten helburu, Herri Zerbitzuei erantzukizunak eskuordetzeko mugatu nahi ziren, droga-mendetasunak prebenitzea drogen kontrako borroka hastea dela baztertu egin behar zen eta irakasleei laguntza tekniko eta prestakuntza eskaini nahi zitzaion, material berezietan gain, prebentzioa curriculumean, osa-

sunerako hezkuntzaren jakintzagaietan, sartzeko eta hori hezkuntza-etapa guztietan egiteko.

Honako ideia nagusia transmititu nahi zen: gurea bezalako kontsumo-gizartearen ahaleginak ikasleengan bideratu behar zirela, hezkuntza-prozesua amaitutakoan, pertsona autonomoa izateko, bere printzipioekin eta baloreekin egokitzen jotzen duten hura egitearren garapen pertsonala lortzeko. Baina, era berean, kontsumorako hezi behar zitzaion; hala, beharretara egokitu behar zen eta drogen kontsumoa hurbil zuten ikasleen kasuan, portaera familiak transmititutako osasunaren balio-estandarretara egokitu behar zen. Ideia hori ingurune komunitate-egiturak eta hezkuntza-sistemak sendotu behar zuten.

Droga-mendetasunaren Foru Planak eta Hezkuntza Sailek, *komunitate zientifikoarekin bat hala dio eta ebidentzia zientifikoak agerian uzten du*: prebentzioa eskola-ingurunean bizitzeko gaitasunak garatzea da; modu horretan, babes-faktoreak sendotu behar dira, ahalik eta arazo gehienak eta ondorio negatiboak saihesteko, ikaslea drogekin kontaktuan sartzan denean. Halaber, hezkuntza-ingurune arrisku-faktore guztiak ahal diren neurrian minimatu behar dira.

Plangintza ona den neurrian, jarraipena bermatzen den heinean, eskola-komunitateko kide gehienek parte hartzen duten neurrian, emaitzak hobekiak izango dira; izan ere, ikasle guztiak Planaren onuradun izan behar dute. Zeharka eta modu koherentean aurre egin behar zaio, ezkutuzko prebentzio-curriculum eta osasuna sustatzeko bultzatu behar da. Laburbilduz, hori nagusituko da, egiten denarekin esaten denarekin baino gehiago erakusten baita.

Ez da erraza prebentzioa ikastetxeetako curriculumetan sartzeko; hori ahalbidetzeko, gutxienez, pertsona batek proiektuaren buru izan behar du; gainera, orientabide-taldeak parte hartu behar du eta ikastetxeko zuzendaritzak inplikatu behar du. Horrekin hasierako garapenaz gain, proiektuak bizirik irautea lortuko da, zuzendaritza-taldeak inplikatzan direnean, programak egonkortzen baitira.

Ikastetxeetako adituen eskura jartzen ziren materialak merkatuan zeudenetik hautatu ziren, betiere Droga Mendetasunen Foru Planaren lerro programatikoetara egokitzaren baziren. Horiek guztiak izen handiko erakundeekin ziren eta Hezkuntza Sailean ikus onetsia zuten.

Ondoriozta daitekeen bezala, eskola-ingurunean prebentzio-jarduerak esku-hartze normalizatuak eta integratuak dituzten prozesuak dira eta gauzatzeko orduan, hezkuntza-eremuaren aktore naturalek (ikasleek eta irakasleek) parte hartu behar dute eta laguntza-, prestakuntza-, aholkularitza- eta osagarritasun-ekintzak beste profesionalen esku utzi behar dira eta komunitatearen esku-hartzeak eskola-ordutegitik kanpokoak izango dira.

Nafarroan eskola-ingurunean prebenitzea

Nafarroa probintzia bakarreko Komunitatea denez, zerbitzu eta ikastetxeetatik hurbil egon daiteke. Ildo horri jarraiki, banan-banan arreta eskaintzen zaie prebentzioa integratu eta Hezkuntza Saileko Orientabide eta Berriztapen Zerbitzuari eta Droga Mendetasunaren Foru Planaren Zuzendaritza Teknikoari laguntza eta aholkularitza eskatzen duten zentroi.

Pentsa daitekeen bezala, azken urteetan droga-mendekotasunaren prebentzio-programetara ikastetxeak sartzeko erritmoa diferentea izan da. Ikastetxe guztiak ikasleei baloreak transmititzen inplikatuak daude eta honako helburua dute: eskola-denboraldia amaitzen denean, neska-mutilak bizian modu autonomoan, asertiboan, egin behar dutenez ziurtasunez eta bere buruarekiko, ingurunearekiko eta gainerakoekiko errespetuaren sentimendu sakonez mugitzeko gai izatea.

Pentsa daitekeen bezala, ez zen zerotik hasten. Droga-mendetasunaren prebentzioan joera kanpoko bitartekoak eta puntualak erabiltzea izan arren, ikastetxe batzuetan osasunerako hezkuntza jada ohiko praktika bezala sartua zegoen. Ikastetxe gehienek bere lana Nafarroako Herri Osasunaren Institutuak argitaratutako Osasun eta Garapen Pertsonalaren Gidan oinarritzen zuten.

Ikastetxe bakoitzaren autonomiarekiko errespetua une oro arduratsua izan da eta oraindik hala izaten jarraitzen du; denboran zehar une bakoitzean drogaren fenomeno nolakoa den eta, beraz, ikastetxean prebentzio-planak nolakoa izan behar duen planteatzen da; hala, nagusi diren oinarri zientifikoei jarraiki eta egokiak izan daitezkeen materialen eskaintza kontuan hartuta egiten da, nola nahi ere, ikastetxeko irakasleek egokienak aukeratzen dituzte.

Eskola-ingurunearen helburua pertsonen heziketa integrala lortzea da, beraz, droga-mendetasunak prebenitzeko toki pribilegiatua da. Adin goiztiarrenetan hasi behar dela eta edukiak nahiz prozedurak biztanle hartzaileen beharretara egokitu behar direla kontuan hartu behar da.

Prebentzioa hezkuntza-prozesu bat da eta jarraipena eskatzen du; emaitzak ebaluatu eta esku-hartze normalizatuak egin behar dira; horrez gain, familiaren inplikazioa behar da.

Jarduera-planarekin bizitzeko gaitasunak garatu nahi dira, hala nola, norberak bere emozioak menderatzea, erabakiak hartzen jakitea, erantzukizunak onartzea, autoestimua gehitzea, etab.

Prebentzio-jarduerekin eskola-biztanleek ondoren drogen fenomenoarekin zerikusia duten arazoak izatea saihestu nahi da eta arreta berezia jarriko zaio alkoholaren eta tabakoaren kontsumoari.

Drogen kontsumoaren aurrean arrisku-faktoreak neutralizatzea eta babes-faktoreak sendotzea bideratutako edozein jarduera zorrotz baliagarritzat eta egokitzat jo-

tzen da, betiere prozesu batean integratua badago eta berehalako irtenbideak lortu nahi ez baditu.

Horregatik, ikastetxeetan honakoak lortzeko prebentzio-proiektua egin behar da:

Modu planifikatuan jardutea.

- Jarraipena bermatzea.
- Eskola-komunitateko kideak inplikatzeko.
- Ikasle guztietara iristea.
- Eguneroko normaltasunetik aurre egitea eta koherentziaz jardutea.

Halako ezaugarriak dituen proiektuak ikastetxearen egunerokoa blaitu behar du; horri eutsiz, ikasgelan esaten dena ekintzekin sendotu behar da.

Prebentzio-planaren helburuak

Prebentzio-programak hurrengo helburuak ditu:

- Droga-mendetasunaren prebentzioa normalizatzea eta hezkuntza-curriculumean nahiz ikastetxearen ohiko jardueretan (tutoretzak, eskolaz kanpoko jarduerak, etab.) integratzea.
- Prebentzio-proiektuak egiteko orduan ikasleen partaidetza estimulatzea, baita garatzeko orduan, hezkuntza-komunitatearen multzoarena ere.
- Droga-kontsumoaren aurrean hezkuntza-komunitatearen (ikasleak, gurasoak, irakasleak...) jarreretan eragina izatea.
- Droga-kontsumoarekin zerikusia duten alderdiei buruz ikasleari informazio erabilgarria, zehatza eta egokitua eskaintzea.
- Ikasleen astialdia betetzeko hautabideak eskaintzea eta bizitzarako gaitasun positiboak eta ohitura osasuntsuak eskuratzea.

Prozesuaren uneren batean drogei buruzko informazioa eman behar da. Prebentziozkoa izateko, informazioak izan behar dituen ezaugarriak buruz asko idatzi da eta honela laburbil daiteke:

- Drogei buruzko informazioak ez du ekintza isolatua izan behar; prozesu baten barruan sartu behar da.
- Ikaslearen mailarekiko eta adinarekiko egokia izan behar du.
- Informazioa *nagusiki*, *irakasleek* eman behar dute eta, salbuespenez, ikastetxearekin zerikusirik ez duten pertsonen edo erakundeek.
- Kontsumitzaileen alderdi negatiboen aldean ez kontsumitzaileen alderdi positiboak azpimarratu behar dira.
- Ikaslearen jakin-nahia estimula dezakeen eskatutako informazioa eta zehatza ez da eskuratuko.
- Droga-kontsumoaren arriskua gehiegi azpimarratzeak bilatutakoaren kontrako efektua izan dezake, arriskua bera nerabeen baloreetan sartzen baita. Halaber, droga-kontsumoaren ondorioak etorkizuneko urteetara ez dira eramango.

Nafarroan eskola-ingurunean prebenitzea

Oro har, DBHren lehenengo bi mailetan alkoholaren eta tabakoaren berri ematea gomendatzen da eta bestelako substantzietan ondorengo mailetan aurre egitea, egokitzat jotzen bada eta betiere taldearen ezaugarriak kontuan hartuta eta batzuetan informazioa banan-banan eman behar dela baztertu gabe.

Eskola komunitatean sartuta dago eta egituratzen duten elementu guztietan parte hartzen du, eragin-arloa eta -denbora ikastorduetan eskola-barrutira mugatzen da, komunitatean sartuta dagoela baztertu gabe eta, horregatik, bere ezaugarriak dituela kontuan hartuta. Ondoren, komunitatearen beste elementu batzuek parte hartzen dute eta, nagusiki, familiak. Eskolak horiek guztiekin konektatu behar du eta, era berean, familiak eskolarekin. Hezteko zeregin konplexuak gizarte guztiori eragiten dio eta erantzukizun-kargak desberdinak dira; dena delakoa, guztiok gure zatia dugu.

Ez dugu inoiz ahaztu gurasoak seme-alaben hezkuntzaren arduradunak direla. Halaber, ideia berdinen gainean hezitzaileen lana errazteko lanean ari da. Guraso bitartekarien prestakuntza-ereduekin zenbait esperientzia-urte dugu; ez du partaidetzaren krisia salbatzen, baina partaideen erabilgarritasuna eta asetze-maila bermatzen du.

Honakoa esanez amai dezakegu: droga-kontsumoen prebentzioa egitea gizarte osoari dagokion hezkuntza-zeregina dela, jaiotzen den unetik ekin behar zaiola eta pertsonak autonomiaz portatzeko bitartekoak lortu arte iraungo duela.

NOLA IKUSTEN DUGU PROIEKTUA IRAKASLEOK?

Ana Yániz

Joaquín Romera DBHlko (Mendavia) irakaslea

Hitz batean esateko, primeran! Proiektu-motarengatik eta garatzen den modurengatik, lantzen dutenengatik, har-tzaileengatik...

Bazen garaia hezkuntzako pertsona-talde batek eta osasuneko beste batek proiektu bateratuan lankidetzan jardutea. Aipatu proiektuak ondo funtzionatzen du bost arrazoi nagusirengatik:

1. **Prebentzioa** lantzen da. Azkar, berehala eta eraginkortasun handiz esku hartzen da. Hori prebentzioran teknika eskura jarri eta egokia delako gertatzen da. Arazoa konpondu ostean, jarraipena egiten da.
2. **Droga-mendekotasunaren** gaia **batera** tratatzen du: alkohola, tabakoa, etab.
3. **Pertsona adituek** garatzen dute eta oso ondo trebatuak daude; hitz egiten dutenaz jakitun dira, inplikatuak daude eta gaia praktikoki eta egiaz lantzen dute. Gainera, nerabeekin lotura estua dute, bestalde, ez oso lan samurra.

Seguru nago gaia irakasleek landuz gero, ezer gutxi-rako balioko lukeela, lehen hala gertatu baita.

4. **Proiektuaren koordinazioa**, urtean ezartzea eta oinarritzko gizarte-zerbitzuarekin harremana izatea prebentzio-teknikaren bidez.
5. Proiektu **errealista** da, ez teorikoa. Bere helburua ez da politikoki zuzena izatea edo ondo gelditzea; nerabeen errealitateak abiatuta lan egin nahi da, bizi osasuntsuagoa eta zoriontsuagoa izan dezaten.

Proiektua zentroan aplikatu baino lehen, kontsumo-arazo larria genuen. Gazte-talde bat oso "galduta" zebilen. Orain egoera erabat aldatu da. Neska-mutilen zati bat erreperatu egin zen, beste bat, berriz, ez; baina garrantzitsuena: orain kontsumotik baztertzeko zaie edo modu arduratsuan kontsumitzea lortzen da ia kasu guztietan.

Halaber, proiektu desberdinekin bateratze-lana egiteko jardunaldiak oso positiboak dira. Aurrera jarraitzeko indarra lortzen da eta gainerakoekin asko ikasten da. Oso gauza interesgarriak egiten ari dira eta pixkana-pixkana gizarte-langileekin lankidetzaren dinamika egituratzen ari da. Horiek noizean behin ikasleekin esku hartzen dute.

Proiektua errotuta dago. Astiro-astiro oso ondo funtzionatzen duten jarduerak finkatu dira eta urtero ebaluatzen dira dagokion txostenean. Hala, hobetuz doaz eta urtero beste batzuk erantzen dira, interesgarritzat edo beharrezkotzat jotzen badira.

Beste gaietara (sexualitate eta gizarte-nahiz komunikazio-abilezietara) zabaltzeko aukera planteatzea gustuko nuke, garrantzitsuak baitira. Abileziak tutoretzan lantzen dira, baina interesgarria litzateke noizean behin gaian adituek parte hartzea.

DIANOVAREN HEZKUNTZA ZENTRO TERAPEUTIKOEK (HZT)

Ana Apellaniz Zubiri

Hezitzaile pedagogo, Dianova Zanduetako Hezkuntza Komunitate Terapeutikoa

Dianovaren Hezkuntza Zentro Terapeutikoe (HZT) 14tik 18 urtera bitarteko adin txikikoak hartzen dituzte, drogen erabilera problematikoa badute eta jokabide-arazo larriak badituzte. Nagusiki, nerabeak dira eta beren portakerak gatazka garrantzitsuak sortzen ditu, bai familietan, bai adin txikikoak babesteko bizi diren egoitzetan. Arrazoiak desberdinak izan daitezke, baina guztiek gizarte-arrisku larriekin zerikusia dute. Dianovak adin txikikoari hezkuntzan eta terapian oinarritutako egoitza-programa eskaintzen dio, esku-hartze intentsiboa eta espezializatua gauzatzeko. Helburua arrisku-jokabideak utzi eta garapen pertsonala nahiz gizarteratzea bultzatzen duten jokabideak garatzea da.

Hezkuntza akademikoaren testuinguru zehatzagoa eta Dianova programa landuz, honakoa kontuan hartu behar dugu: oro har, nerabe horiek Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza uztea "erabaki" dutela edo egoera pertsonalarengatik ikasturtea behar bezala ezin dezaketela jarrai. Halaber, garrantzitsua da azpimarratzea ia neska-mutilen %100ek atzerapena dituela DBHko helburuekiko eta eskolatuak irauan duten bitartean urte urte metatuz joan dira. Hezkuntza-egoera honi "eskola-porrotaren" istorioa erantsi behar zaio, Lehen Hezkuntzak askok eta askok absentismoa, ikasteko zailtasunak eta ikasketen erabilgarritasunari eta lan-etorkizunari buruz eszeptizismo orokortua izan baitituzte. Ondorioz, nerabe horiek biziaren arlo horrekiko motibazioa galdua dute eta apatiko ageri dira.

Irudikapen negatibo horri oinarrituko gizarte-abileziak maneiatzeko orduan urritasun garrantzitsuak erantsi behar zaizkio eta frustrazioarekiko tolerantzia oso txikia da. Hala, zeregin-mota horiekiko adin txikikoak hurbiltzea zaildu egiten da.

Espanian eskolatzeari dauden adin txikikoentzat, ezaugarri horiek badituzte, hezkuntza-bitarteko desberdinak (Curriculum Egokituaren Unitateak, Aniztasuna, etab.) daude ikastetxe bati atxikiak eta DBHko curriculumaren euren aukera eta ezaugarri pertsonalei egokitzen saiatzen dira. Era berean, 16 urtetik gorakoentzat Lanbide Hastapeneko Programak daude eta beren helburuak bi dira: batetik, gazte gutxituenen gizarte- eta hezkuntza ezaugarriak kontuan hartuta, programa espezializatu batean sartzeko eta, bestetik, prestakuntza-urritasunen aurrean erantzun orekatzailea eskaintzea.

Hala eta guztiz ere, zenbait baldintzak nabarmenki zailtzen dute adin txikikoek halako bitartekoak lortzea Dianovaren Zentro batean programa egiten ari diren bitartean:

- Hezkuntza-programa terapeutikoaren egoitza-eredua. Ordura arte arrisku-jokabideak nagusi baziren, adin txikikoaren bizimodua erabat aldatzeko eta bizimodu

osasuntsurantz bideratzeko, programa intentsiboa egiten da, bai terapeutikoa, bai hezkuntzakoa. Hala, gizarte-integrazio egokia lortzeko oinarrituko abileziak lantzen dira. Beraz, etapa batean (aldakora gazte bakoitzaren kasuan) jarduera gehienak zentroaren barruan egiten ditu eta irteteko hezkuntzan eta terapian diharduen taldeko kidearen laguntza behar du. Gizarteratzerantz bideratutako programaren azkeneko fasean hezkuntza- eta prestakuntza-sistemara itzultzea edo lana bilatzea planteatuko da.

- Programa terapeutikoaren tenporalizazioa. Programaren iraupena oso aldakorra da, nerabe bakoitzak dituen arazoaren arabera. Banan-banako programa dela kontuan hartu behar da eta gaztearen eboluzioari estuki lotua dago. Sei hilabetetik urtebetera bitartean alda daiteke. Bestetik, gaztea programara edozein unetan sar daiteke, beraz, oso zaila da eskola-erritmora egokitzea.

Arestian azaldutakoa alde batera utzita, ezinbestekotzat jotzen dugu eta, beraz, gure hezkuntza-programa terapeutikoan sartzeko behar duten gazteei oinarrituko prestakuntza eta lanbide-prestakuntza eskaintzea. Horrek etorkizunean beren ikasketekin aurrera egitea edo lan-munduan sartzeko ahalbidetuko die. Dena den, gure iritziz, hori ezingo da lortu batera jarreraren eta jokabideen gainean hezkuntza-lana eta lan terapeutikoa egiten ez bada.

Ildo horri jarraiki, adin txikikoak programan irauten duen bitartean, bizimodua berriz egituratzeari lehentasuna ematen zaio eta, horretarako, ordutegiak eta ohiturak ezartzen dira, komunikazioa maneiatzeko eta gizarte-abileziak aplikatzeko erraztasunak ematen dira giro babestu batean, adin txikiko zentroaren kudeaketaren eta antolaketaren partaide da eta etorkizunean egokiro gizarteratzeko autonomia eta erantzukizuna garatzen da.

Gaur egun zentroak hurrengo bitarteko pedagogikoak ditu adin txikikoak motibatuzko, ikastearekin zerikusia duten esperientzia positiboak aditzera emateko eta bere autonomiarako eta etorkizunean lan-merkatuan eta gizartearen sartzeko prestakuntzaren garrantzia balioztatuzko.

- Lanerako jarduerak
- Oinarrituko prestakuntza-klaseak edota orekatzaileak
- Prestakuntza eta lanerako orientatzeko tutoretzak
- Ikasgela tematikoak

a) Lanerako jarduerak

Dianova Hezkuntza Programa Terapeutikoa lanerako jarduerak ditu, norberaren prestakuntza pertsonala eta profesionala motibatuzko xedez, beharrezkoa baita ondoren lan-merkatuan sartzeko eta lanposturako ohiturak eta gaitasunak garatzeko. Horrez gain, jarduera horiek zentroaren funtzionamenduari zerikusia dute, beraz, egitea ezinbestekoa da eguneroko biziaren oinarrituko beharrak betetzeko. Adin txikikoek honako jarduerak egiten dituzte: sukaldaritza, abeltzeko animaliak zaintzea, egurra moztea eta zentroko galdara mantentzea, baratzea eta lorategia zaindu

eta mantentzea, ikuztegia eta etxea garbitu eta mantentzea. Era berean, lan terapeutikoa egiteko espazio pribilegiatuak dira, jardueretan zehar taldeak elkarrekintza guztiak azter baititzake.

b) Oinarrizko prestakuntzaren klaseak

Halaber, oinarrizko prestakuntza-klaseak gazteentzat beharrezkoak dira. Gazte hauek beren problematikarengatik irakaskuntzaren oinarrizko edukiak ez dituzte bete, baina bide arruntek eskain ezin diezaieketen hezkuntza-arreta behar dute.

Klase hauetan derrigorrezko hezkuntzaren oinarrizko edukiak azaltzen saiatzen dira eta gazte hauen hezkuntza-beharretara egokitutako metodologia eta antolaketa dute. Era berean, motibazio-jarrerak eta ikas-teko ohitura egokiak garatu behar dira.

c) Prestakuntzan eta lanean orientatzeko tutoretzak

Modu berean, gazte hauek prestakuntzaren eta lanaren arloan orientabide pertsonalizatua behar dute eta beren gizarte-ezaugarriekin bat datorrena. Programan egon diren bitartean adin txikikoan jarrerak eta gaitasunak hauteman dira eta horietan oinarrituta ikasketa edo lan zehatza lortzeko errazago izan dezake. Honekin gaztea bere gizarte-ingurunean sartzeko helburu garrantzitsua lortzen dugu.

d) Ikasgela tematikoak

Adin txikioen garapen pertsonalean eta taldearen garapenean eragiten duten gaiak lantzen dira hezkuntza-espazio honetan. Oro har, ikasgela tematikoak

talde txikietan egiten dira eta oso metodologia aktiboa erabiltzen da. Egun garatzen ari garen gaiak honako hauek dira: higiene pertsonala, elikadura, sexualitatea, astialdiaren eta aisialdiaren kudeaketa eta diruaren administrazioa. Gaietara buruz informazio gehiago izateaz gain, ikasgela hauen helburua komunikazioa eta gizarte-ahaleziak erabiltzea da.

Ez dugu ahaztu behar, jarduera horiek guztiak ez dira isolatuak eta bereizita garatzen; are gehiago, programaren zatiak dira, beraz, ez dute bakarrik hezkuntza-espazioetan ikasten, zentroan bizia egiten duten une orotan baizik. Ildo horri jarraiki, landutako guztia sendotzen da, hezkuntza-bitartekoek osagai terapeutikoa izatea eta alderantziz bultzatzen da.

Gure zentroetatik adin txikiek beren gaitasunen kontzepzio positiboarekin eta prestakuntzarako eta bere erabilgarritasunerako motibazio berriarekin programa bukatzea lortu nahi dugula. Hori baliagarria izango zaie, bai garapen pertsonalerako, bai gizartean garatzeko ere eta prestakuntza-programetan sartzeko lortuko da.

Hala eta guztiz ere, adin txikiko horiek espazioan eta denboran etena egiten dute eta bertan esfortzu pertsonala eta hezkuntza-ahalegina egiten da; beraz, gustuko genuke lan hori ofizialki onartzea, nahiz eta orain arte ez gertatu. Hezkuntza-lan eta lan terapeutiko integratzailea, lan akademiko tradizionala errazten duena, onartzea eta aprobetxatzea adin txikioen eta gizartearen onurarako litzatekeelakoan gaude.

Mª INMACULADA LH BEREZIKO IKASTETXEAN "ESKOLA OSASUNTSUA" PROIEKTUA

Mª Inmaculada LH bereziko ikastetxea 2002az gero OSEESn (Osasuna Sustatzeko Eskolen Europako Sarean) sartuta dago eta "Eskola osasuntsua" proiektua abian jarri du.

Nola sortu zen ekimena?

Lanbide Heziketaren ikastetxe pribatu hitzartua gara eta Maila Ertaineko nahiz Goi Mailako Prestakuntza Zikloak irakasten dira, Lanbide Hastapenerako Programa eta prestatze-ikastaroaz gain. 350 ikasle inguru ditugu eta 16 urtetik 25 urtera bitartean dituzte. Hezkuntza-komunitatea Mª Inmaculadako lekaimeek zuzentzen dute eta gure fundatzailearen, Vicenta Mª López y Vicuña-ren, ekimenari jarraitu diogu. Hala, hezkuntza integrarean eta prebentzioan oinarritutako jardueraprintzipioek indarrean diraute gure eguneroko zereginetan.

Gure gogo-oinarriengatik eta lan-munduaren eskaerengatik, giro bat sortu eta horretan lan egin behar dugu gure ikasleek beren gaitasunak garatzeko. Ez bakarrik gaitasun teknikoa, baita gaitasun sozio emozionala ere. Hori lortzeko, gure hezkuntza-lerroa prebentzioan oinarritzen da. Prebentzioa pertsonari erabakitzeke gaitasunez, abileziez eta bitartekoez hornitzea da.

Gure hezkuntza-espereintzian oinarriturik, gaitasun sozio-emozionalak garatzeko orduan urritasunak barruko eta pertsonen arteko gatazken genesian aurkitzen dira. Ondoren bizi pertsonalean, eskola-bizian eta lan-bizian eragina izan dezakete.

Zenbait jokabide "autolesibo" gaitasun pertsonalen urritasunetan oinarritzen dira eta hori ulertzearen ondorioz, gaitasun horiek landu behar direla ziur gaude. Autoestimua osasungarria sustatu behar da oinarri bezala ondoren pertsonen arteko gaitasunak garatzeko (komunikazio asertiboa, taldean lan egiteko abileziak...). Gaitasun sozio-emozionalen garapena eguneroko bizimodura eta bizi profesionalera transferi daiteke. Beste modu batera esanda, jokabide desegokien aurrean (droga-mendetasunak, bestelako adikzioak, elikadura-jokabidean arazoak, jarrera bortitzak...) babes-faktore bihurtzen da.

Illo horri jarraiki, gure ikasleek norberak bere burua eza-gutu ostean, nortasun propioa izatea nahi dugu, beraz, norberak hausnarketa egin eta bere burua onartu ondoren, autoestimua osasuntsua finkatzea nahi dugu. Horri esker asertiboki komunikatuko da, ideiak eta sentimenduak adieraziko ditu, bere balore eta pentsamenduekin bat erabaki arduratsuek eta koherenteak hartuko ditu, bere eskubideak errespetaraziko ditu eta gainerakoek ere bai.

Zergatik deritzogu gure proiektuari "Eskola Osasuntsua"?

Gure iritziz Eskola gaitasun pertsonalen garapena osatzeko ingurune egokia da.

Gure planteamendua osasunaren hurrengo definizioarekin bat dator: "Norberaren ahalmen pertsona garatzeko eta giroaren erronkei modu positiboan erantzuteko gaitasuna" (OME).

Hezkuntzaren eremuan Osasunerako Hezkuntza curriculum-proposamen integratuan eta koherentean planteatu behar delakoan gaude.

Nola integratu da curriculumean?

Gure ikastetxeko hezitzaileek (irakasle guztiek, ez bakarrik tutoreek) gaitasun pertsonalak lantzeko egunez egun aukerak ditugu. Baina irakasleen esku-hartzeak (prestatkuntzaren, motibazioaren, interesen... arabera) noizean behingoak, intuiziozkoak, bat-batekoak izan ordez, gure proiektua planteamendu integratzailea, orokorra eta zehatza da.

Gure ikastetxean *prebentzio-proiektu berezia dugu eta "Eskola Osasuntsua" deritza*; horren barruan jarduerak egiten ditugu gaitasun pertsonalak eta pertsonen artekoak lantzeko: norberak bere burua ezagutzea, autoestimua, gizarte-abileziak, erabakiak hartzea; gai desberdinak aztertzen dira: elikadura, sendagaien arazoizko erabilera, drogak, kontsumorako hezkuntza...

Ikastetxeko zeharkakoen batzordea ikastetxeko orientatzaileak eta lau irakasleek osatzen dute eta lan-talde bezala osatu zen "eskola osasuntsua" proiektua garatzeko. Hala, ikastetxea OSEESn (Osasuna Sustatzeko Eskolen Europako Sarea) sartu zuen. Lan-taldeak ikasleentzat, gurasoentzat eta irakasleentzat proiektuaren jarduerak antolatu eta jarraipena egiten du. Jarduerak eta materialak hautatzen ditu, koadro-laburpena (jardueraren titulua, gaia, mota, helburuak, bitartekoak, metodologia eta giza baliabideak) egiten du ikasturtean zehar egindako jarduerekin eta irailean irakasleen klustroari aurkezten zaio. Gainera, ikasleei jarduera bakoitzaren fitxa entregatzen zaie, beharrezkoak diren material osagarriekin eta metodologiarekin.

Hala, proiektua abian jartzen ikastetxeko irakasleen talde guztia inplikatu dago, zuzendaritza-taldearen laguntzaz. Programatutako jarduerak ziklo bakoitzean eta ebaluazio bakoitzean tutoreei eta irakasleei ematen zaizkie; kontuan hartzen da jarduerak moduluarekin (kontzeptu- eta jarrera-edukiak) eta antolaketako beste gaiekin (hala nola ikasle-taldearekin irakasleek ematen dituzten orduak) duen zerikusia. Hori antolaketako-koadroan islatzen da.

Lehenengo mailatan irakasle-taldearen gehieneko inplikazioa lortzeko, proiektua aurkezteko, horri buruz kontzientziatzeko eta jarraitzeko jarduerak egiten ditugu irakasleekin ebaluazio bakoitzean. Gaur egun proiektu-

tua gure hezkuntza-ekintzan integratua dago eta baka-
rrik jarduerak aurkeztu eta, ondoren, jarraipena egin
behar da.

Gainera, prebentzioa egiten dugu, gure klaseetan edo-
zein jarduera antolatzen dugunean, arazoan planteatze-
an, irtenbideak aurkitzean, eztabaidak antolatzean, tal-
dean lana egitean, ikasleekin komunikatzean, gurekin
komunikatzen diren moduan eta elkarren artean komuni-
katzen diren moduan...

Ikasle, familia eta bestelako komunitate-bitar- teko partaideak eta nola

Jardueretan ikastetxeko ikasle guztiek parte hartzen dute,
maila guztietatikoa alegia.

Familiei dagokienez, gure proiektuaren berri ematen
zaie, baita ikasturtean zehar egingo ditugun jardueren
berri ere. Horretarako, gurasoekin ikasturtearen hasieran
bilerak egiten dira. Horrez gain, guretzat ikasleak eragi-
le bitartekariak dira, egindako jardueretan batzuetan fa-
miliaren inplikazioa beharrezkoa baita.

Bestelako komunitate-bitartekoak: Nafarroako Gobernu-
aren Droga-mendetasunaren Foru Planarekin (Fermín Cas-
tiella eta Mariví Mateo) lankidetzan dihardugu eta Ma-
rian Garcíaen (Hezkuntza Sailean zeharkako gaien
aholkularia) aholkularitza dugu.

Gainera, urtero Iruñako Zinemaldiko antolatzaileekin lan-
kidetzan aritzen gara; izan ere, 02-03 ikasturteetik urtero
han izan gara.

Bestalde, proiektua abian jarri dugun urteetan zehar adi-
tu desberdinen laguntza izan dugu; proiektuan parte har-
tu dute eta inplikatu egin dira: Il. Zabalguneko Osasun
Zentroko profesionalak (Conde Oliveto); ADACENko
(Nafarroako Zerebro Kaltearen Elkarte) gizarte-langilea
eta psikologia. Horiek lagundu egin dute eta bide-hez-
kuntzari buruz hitzaldia eman dute gidatzeko orduan jo-
kabide arduratsuak hartzeko. Nafarroako Gobernu-
ko Kontsumo Sailak eta Nafarroako Gobernu-
ko Osasun Sai-
lak zenbait jarduera egiteko bitarteko materialak eskura-
tu dizkigute.

Puntu sendoak

- Planteamendu orokorra eta integratzailea da, hezi-
tzaile guztiak inplikatuak baitaude.
- Ikasturte osorako alde aurretiko plangintza dago eta
jarduera jasotzen duten irakaslearentzat prestakun-
tza-denbora txikia da.
- Lan-talde txikiak dinamizatu eta koordinatzen du.
- Gure ikasleen kultur irudikariarekin (ipuinak, abestiak,
zinea, erakusketak...) kontaktatzen dugu eta, horretara-
rako, bitarteko material anitzak eta erakargarriak di-
tugu.

Zailtasunak eta puntu ahulak

- Irakasleen artean:
“Nik ez dakit drogei buruz” edo “Nire moduluan (ja-
kintzagaian) ezin da, nola egingo dut droga-mende-
tasunaren prebentzioa nire arloan?”. Hori diotenak
badaude.
Erantzuna honakoa litzateke: oinarritzko hitza PRE-
BENTZIOA da eta planteamendu horrekin horri buruz
badakigu. Gainera, informazio berezia behar izanez
gero, eskuratzen digute. Prebentzioa egiten dugu gu-
re hezkuntza-estiloarekin.
- Ikasleen artean
Gure ikasleak “heldu samarrak” iristen dira (16tik 25
urtera bitartean gehienak) eta gurekin bakarrik urte-
bete, gehienez bi, egoten dira.
Baina, egia da, gaitasun emozionalen garapena bi-
zian zehar etengabea dela eta, hala, oso esperien-
tzia baliagarria suertatzen da inplikatu guztientzat,
bai ikasleentzat, bai irakasleentzat.
- Ikastetxearen antolaketa
Lanbide Heziketako ikastetxea denez, ez dugu tutore-
tza ordurik, baina horrexegatik ere, guztiak eta arlo
guztietatik nahasteko aukera izan dugu. Kontuan har-
tu behar da gaitasun sozioemozionalak hobetzeko in-
tentsiboki eta estentsiboki egin behar dela klaseko or-
du bakoitzean eta irakasle guztien eskutik.

KAMIRAREN IKASGELA TAILERRA

Montxo Gota Vega
aulataller@kamira.es

Hezkuntza-programa hau experimentalki sortu zen
2004/2005 ikasturtean eta abiapuntua Khetane Gizarte
eta Hezkuntza Elkarte – Ijitoen Elizbarrutiko Idazkaritza
izan zen. Elkarte desegin zenez, KAMIRA Gizarte Eki-
menaren Sozietate Kooperatiboak hartu zion errelebu
2005/2006 ikasturteaz gero.

Gizarteak baztertzeko arriskua zuten adin txikikoak es-
kolatzeko laguntza-programen bidez azken urteetan ga-
ratzen ari zen esperientziari esker, geroz eta adin txikiko
gutxiago eskolatu gabe egoteko prebentzio-programa
abian jartzea balioztatu da. Ildo horri jarraiki, hezkuntza-
hautabideak eskaintzen dira eta horien bidez adin txiki-
koek beren potentzialtasunak eta nortasunak gara ditza-
kete Gizarte Bermearen Programetara (hala nola
Curriculum Egokituaren Unitateetara (CEU)) modu ego-
kian sartzeko.

Ikasgela Tailerra 13 eta 14 urteko ikasleentzat da, betie-
re Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako zikloa hasteko
aukerarik ez badute, eskolan nabarmenki atzeratuak ba-
doaz eta ikasgelan lanera moldatzeko arazoekin zeriku-
sia badu, klaseak ohiz emateko zailtasunak sortzen di-
tuzten desmoldaera-jokabideak badituzte edo irakasleen

Abian

iritziz eskola-sistema uzteko arrisku larria badute edo ja-da utzia badute.

Programa hasi zenetik, populazio diana hori hautatu zen, derrigorrez eskolatuak egon behar baitute; gure iritziz, eskolatzeko eskubidea eraginkorra izateko, adin txikiko horien profiletara egokitutako hezkuntza-hautabideak eskaini behar dira. Izan ere, azken urteetan hezkuntza-sistemak aurrera egin arren, oraindik gaur egun ikasgela arruntetan hainbat portaera-desmoldaera onartzeko ez da gai.

Ikasgela Tailerra erabiltzen duten adin txikiko gehienak gizarteak baztertutako familietan edo baztertzeko arriskua dutenetan bizi dira; hala, absentismoa handia da, ez dute ikasteko ohiturarik, erreferentziatzat hartzeko ez dute eredu baliagarriarik, berdinen taldearekin harremanek arrisku handia dute, substantzia desberdinak kontsumitzen hasten dira, delitu-jarduerekin hasten dira... Ezau-garri horientatik oso ahulak dira substantzien kontsumoen aurrean, babes-faktorerik ez baitute.

Ikasgela Tailerrak matematikaren, hizkuntzaren, ingurunezazagutzaren eta informatikaren arloetan oinarritzko prestakuntza eta alde aurretiko tailer profesionalak konbinatzen ditu. Horrela, ikasleek kontzeptu, prozedura eta jarrera desberdinak gara ditzakete.

Prestakuntza akademikoan irakatsitako ezagutzek curriculum arruntaren etapari eta jakintzagaiari dagozkio eta ikasle bakoitzak behar dituen egokitzapenak kontuan hartzen dira.

Ikasleen hezkuntza-maila gehienetan dagokion ikasturte akademikoaren azpitik dago eta, beraz, ahalmena garatzeko banan-banan egokitzea behar izaten da. Ezagutza akademikoak sendotu arren, oinarritzko helburua ez da kontzeptuak ikastea; adin txikikoei lagundu nahi zaie, hezkuntza-sistema berriari (CEUren bidez) eta adin nagusikoen biziari aurre egiteko printzipioak eta baloreak ikas ditzaten. Egunerokora egokitzeko ahalik eta tresna pertsonal gehienak eskaini nahi zaizkie.

Esperientzia garatu dugun hiru urte hauetan adin txikiko horiekin prebentzio-lana egiteko hezkuntza-bitarteko horiek beharrezkoak direla egiaztatu ahal izango dugu. Izan ere, ohiko eskolak ezin dizkie eskaini.

Programa garatzeko bidean zailtasun ugari aurkitu arren, egindako lanarekin pozik gaude, planteatutako helburuak ehuneko altuetan lortu baitira. Horregatik, arrisku-egoeren prebentzio-programen bidez hezkuntza-inbertsioa egitea beharrezkotzat jotzen dugu, gure ikasleen arrisku-faktoreak ahal den neurrian murrizteko.

Familiaren papera

FAMILIA-PREBENTZIOA

José Javier Velasco del Castillo

Familia Prebentzioko Tailerretako Bitartekaria Iruñako Santa Teresa de Jesús Ikastetxean IGE-ko Lehendakari ohia

Gurasooi gure seme-alaben hezkuntzak asko kezkatzen gaitu edo, behintzat, kezkatu beharko liguke: portaera, ikasketak, zaletasunak, etab.

Hazten doazen heinean, arazo problematiko desberdinei aurre egiten diete eta arrisku handiagoa edo txikiagoa izan dezakete; dena delakoa, prestatuak egon behar dute: zenbat litxarrerria jaten dituzte? Zer gertatzen da gauetan irteten hasten direnean? Eta alkohola edaten hasten badira? Zertan ematen dute astialdia? Zenbat diru dute?

2003. urtean Bartolomé de Carranza Fundazioak egindako galdeketa emaitzen arabera, 15 eta 29 urte bitarteko gazteen %60k alkohola edaten du asteburuetan eta %8,8k lanegunetan ere bai. %15ek noizean behin erretzen du, %15,9k 10 zigarro egunean eta %15,1k egunean 11 eta 20 zigarro bitartean. %23k inoiz porruen bat erre duela onartzen du.

Datu horiek aztertuz gero, egungo gizartean kontsumo horiekin bizi behar dugu eta horien ondorioz egoera problematikoak sor daitezke. Eta alderantziz, zenbait egoera problematikok kontsumoak susta ditzakete.

Gurasoak gure seme-alaben hezkuntzaren arduradun nagusiak gara. Ezin dezakegu erantzukizun hori eskuorde. Gainera, galdeketei eta adituei erreparatuz, familiak eta lagunak (ordena horretan, kasu askotan alderantzizkoa izan arren) jarreretan, portaeretan eta seme-alabek gauza garrantzitsuez duten ideietan faktore eraginkorrenak dira. Horregatik, familiak funtsezko zeregina du substantzien erabilera problematikoa edo beste edozein egoera problematiko prebenitzeko orduan.

Zein dira gurasook ditugun arazo, zalantza edo akats nagusiak gure seme-alaben hezkuntzan? Prestakuntza behar al dugu edo sen ona nahikoa al da? Zenbait ohitura edo jokabide aldatzea komenigarria al litzateke?

Egoera liskartsu edo problematikoetan arrisku- eta babes-faktore ugari daude. Besteak beste, autoestimua, auto-kontrola, gatazkak ebazteko gaitasuna, komunikazioa, arauak, hezkuntza-estiloa, lagunak, astialdia, etab. Kasu bakoitzean balioztatutako beharrezko faktoreak dira, sendotu

Familiaren papera

edo kontrajartzen dira, baina egoera gatazkatsuan prebenitu edo zuzentzeko neurri egokiei buruz orientabideak ematen dituzte.

Halako gauza asko jada badakizkigu edo sen ona erabiliz ebazten ditugu. Baina prestakuntza-jarduerek eta gure egoera berean dauden beste guraso batzuekin iritziak trukatzek zeregin horretan lagun diezagukete. Zailagoa edo errazagoa izan daiteke, baina oso garrantzitsua da.

Illo horri jarraiki, Nafarroako Gobernuaren Droga-mendetasunaren Foru Planak (DFP) 2002. urtean familia-prebentzioaren estrategia jarri zuen abian ikastetxeetako IGEren bidez. IGEetako kide batzuk trebatzen dituzte eta horiek ondoren ikasleen gurasoentzat tailerrak antolatzen dituzte; eurak bitartekariak dira.

Jarduera hori ikastetxe eta egoera bakoitzari egoki da-kioke. Arruntena tailer bakoitzean lau saio egitea da eta gutxi gorabehera 15-20 gurasoren taldea osatuko da. Gure seme-alabek aurre egin behar dizkieten arazoak azaleratzen dira, arrisku- eta babes-faktoreak aztertzen dira, baita komunikazioa eta familian arauak ere, astialdiaren erabilera, etab. Horrez gain, ideia asko ateratzen dira eta egoera gatazkatsuak prebenitzeko eta tratatzeko modurik onenari buruz orientabideak eman ditzakete.

Iruñako Santa Teresa de Jesús ikastetxean tailer horiek azken bost urteetan egin dira. Esperientzia oso positibotzat jo daiteke, tailerraren amaieran bertaratutakoek erantzundako galdeketa araberak. Asistentzia-maila "ontzat" jo dezakegu, baina hobe daiteke. Gurasoek halako jardueraz ezin dezakegulakoan "pasa" nago, gehien interesatzen zaigun gauza hobe egiten laguntzen baikaituzte: gure seme-alaben heziketa egokia.

FAMILIA ETA DROGA-MENDETASUNAK. NOLA SAIHESTU PRESTATZEA NERABEAK HELDUEN ESKUBIDEEKIN ETA HELDUAK NERABEEN ERANTZUKIZUNEKIN

Jesús Domínguez Iglesias

Drogamenpekotasunen Foru Planeko Gizarte hezlea

Sarrera:

Sarritan, Drogak Kontsumitzen dituzten Pertsonen eta Familien Arreta Eskaintzeko Zerbitzuetara eta Programetara kasu asko iristen dira eta parekotasun handiagoa edo txikiagoa izan ohi dute.

Batetik, beren seme-alaba nerabeek drogak kontsumitzeaz gain, hurrengo ezaugarriak dituzten familiak multzokatuko genituzke: araurik eza, ikasketetan gaizki doaz edo utzi egin dituzte, desmoldatutako ordutegiak dituzte, gabez irteten dira eta ez dute bueltatzeko ordurik, eskuragarritasun ekonomiko handia dute, oldarkorak dira: hau da, ez dagozkien arren, helduen eskubideez gozatzeko dute.

Gurasoak desorientatuak eta nahasiak daude, ez dakite zer gertatzen ari den; beren esanetan, ez dute seme-alaben portaera ulertzen; ordura artea portaera ezin hobea zen, baina asaldatu egin dira. Batez ere, ez dakite nola aurre egin egoerari. Euren lagunak izan nahi dute eta betiere elkarrizketan jardun dute eta guztia adostu dute. Orain, berriz, nahi duena egiten du eta ez du inoren esana egiten. Gurasoen esanetan, seme-alabak galtzearen beldur dira, maitatzeaz utziko baitiete eta arauak, betebeharrak edota zigorrak jartzen badizkiete harremana hona baitaiteke. Batzuetan beldurra fisikoa izango da. Fa-

Familiaren papera

milian agintaritzaren erreferentzia galdu edo falta izanaren sentimendua dago. Nerabeak helduaren gaitasun kognitibo duela uste da eta helduak nerabea bere arrazonomendu-maila berean jarri nahi du, nahiak koherenztzarik ez izan arren.

Bestetik, beren seme-alaba helduek drogak kontsumitu eta halako ezaugarriak dituzten familiak aurkitzen dira: ez dute ikasten, ez dute lanik egiten, etxean ez dute laguntzen, familiez bizi dira, ordaindu ezin dituzten zorren jabe dira, oldarkortasuna, familiarekiko mehatxuak eta familia-etxeko erosotasunez gozatzeari uzteko gogorik ez dute. Gurasoan nekearen, frustrazioaren, amorraren eta beldurraren artean dabilta. Zer gerta dakioke seme-ari edo alabari, etxetik botatzen badu? Horren beldur dira eta, era berean, beldur fisikoa dute. Gurasoek ziurgabetasunaren eta desorientazioaren artean daude; beren iritziz, seme-alaba kontsumitzeagatik gaixoa izan daiteke eta bere bizia arautzeko ez dago gaitua. Laburbilduz, helduari ez dagokion arreta eskaintzen diote eta bere ekintzez arduratzeko ez diote eskatzen; azken finean, heldua da, baina nerabearen erantzukizuna du.

Oro har, helduaren eskubideak dituen nerabea nerabearen erantzukizuna duen heldu bihurtuko da, hezkuntza-perbertsioa izango da agintaritzaren erreferentziazko denborak neurtzen ez jakiteagatik: nerabezaroan kontrola eta heldutasunean erantzukizunak eskatzea. Nerabeak gurasoen kontrolak naturalizat jo behar ditu, ados ez egon arren eta heldutasunera iristen den heinean, bere ekintzak ulertu eta horien erantzukizuna onartzen du, bere independentzia bilatuz. Gurasoak seme-alaba nerabea asko kontrolatzen eta erantzukizun gutxi eskatzen seme-alaba helduarekiko kontrola pixkana desagertzea eta erantzukizuna eskatzera pasako dira.

Deskribatzen saiatu garen hezkuntza-perbertsioak ia beti arazoak dakartza eta batzuek kontsumoekin zerikusia dute. Azkenekoak gertatzen direnean, oinarritzko egoera larriagotzen da.

Zenbait familiak behar bezala egin ditu etxeko lanak, baina tokatu egin zaie.

Nola saihestu arazo horiek? Hori azaltzen saiatuko gara.

1 DEDIKAZIOA

- Gizarteratzea familian: sen ona
- Atxikimendua
- Nerabezaroa: aldaketa
- Familiaren hezkuntza-estiloa
- Arrisku-faktoreak eta babes-faktoreak
- Familia-ahalegina: alderantzikako piramideak
- Droga-mendetasunekiko familia-prebentzioa garatzeko ezagutzak eta prestakuntza berezia beharrezkoak al dira?

a) Gizarteratzea familian: sen ona

Familiak eta bere hezkuntza-zereginak honako helburu nagusia du: gizartearen bizimoduaren parte hartzeko baldintzetan seme-alabak jartzea. Partaidetzaren ondorioz, parte hartu eta ikasten duenean egoera mental egonkorra eta desiragarria garatzen dira.

Hastapen-prozesu horrek erraztasunak ematen ditu hezkuntza formala asimilatzeke. Umea lehenengo aldiz eskolara joaten denean, gorputzaren abileziarekin zerikusia duten zenbait jardura, lengoia eta zenbait hasikin etiko jada ikasi ditu, oinarritzko bereizketa egiteko gai baita, gauza batzuk ondo daudela eta besteak gaizki badaki.

Gizarteak eta horren zati batek egituratutako munduaren barruan indibidua onartzei edo hastapen-emaitza horri "gizarteratzea" deritza.

Prozesu honetan bi etapa bereizten dira: lehen mailako gizarteratzea, hain zuzen ere, haurtzaroan gertatzen dena, eta bigarren mailako gizarteratzea, ondorengo prozesua da eta kultur mundu objektiboaren sektore berrietan gertatzen da: eskolan, lanean, familia sortzean, etab.

Lehen mailako kultura estuki lotua dago "sen ona" izeneko asimilatzearekin; esangarritasunaren bilbearen oinarritzko zatia da; hori izan gabe ez dago ez gizarterik, ezta gizakirik ere.

Sen ona kultura batetik bestera aldatzen da, baita garai batetik bestera ere; are gehiago, biziaren garai batetik bestera. Hala eta guztiz ere, zenbait ezaugarri konstante mantentzen dira. Zalantzarik gabe denboran irauten duenak pentsamenduaren oinarritzko kategoriak ematen dizkigu: gauzak, pertsonak, ekintzak, kausalitatea, etab.

Norberaren kulturaren sen ona lortzea estuki lotuta dago umeen eta gainerako gizakien, bereziki, gurasoen artean ezartzen diren pertsonen arteko harremanekin¹.

b) Atxikimendua

Lehen mailako gizarteratze-prozesuarekin jarraiki, gurasoen eta seme-alaben artean zehaztutako lotura emozional sendo eta iraunkorrez hitz egin behar da. Horri atxikimendua deritza. Bizian zehar ondorio garrantzitsuak izan ditzakeen harremana da.

Atxikimenduaren objektuak bizian zehar aldatuz doaz: gurasoak, lagunak eta bikotea heldutasunean. Aldaketek eta atxikimenduaren iraupenak hurrengo azalarazten du: gizarteratzeko izateaz gain, beste pertsonekin lotura eskuak ezarri behar ditugula.

Hiru atxikimendu-mota daude: saihestekoa, antsiatua eta segurua. Azkenekoa da egokiena, umeak arakatzeko gaitasuna baitu, estimulu berriak lortzen baititu eta, ondorioz, garapen kognitibo egokia baitu.

Atxikimendu-mota desberdinak azaltzen laguntzeko zenbait faktore daude: lehenik eta behin, umearen tenperamentua eta gurasoen portaera; atxikimendu-motan esku

¹ (García Amilburu, 2005)

Familiaren papera

hartzten duen oinarritzko faktorea da. Umearen eta, ondoren, nerabearen beharrei behar bezala erantzuten dieten guraso sentibere eta arduratsuek atxikimendu segurua zehazteko aukera gehiago dituzte.

Atxikimendua ez izateagatik edo atxikimendu akastuna izateagatik efektu garrantzitsuenak honako hauek dira: adimen-atzerapena, atzerapen eta urritasun fisikoak, gizaratearen kontrako portaera eta arazo afektiboak.

Sen onak eta atxikimendu seguruak eskainitako oinarriaren gainean, ondoren, edozein hezkuntzaren esku-hartze erro daiteke.²

c) Nerabezaroa: aldaketa

Hautzaroan atxikimendua ezarri arren eta nahiz eta nerabezaroan iraun, biziaren garai honetan gazteek gurasoekiko independente izateko nahia eta beharra sentitzen hasten dira. Nerabearen helburua nortasun pertsonala bilatzea eta lortzea da. Hori hautzaroaren zenbait alderdi baztertu eta beste batzuk asimilatzen direnean lortzen da. Hala, nerabeak bere baloreak, helburuak eta lehenetsunak zehazten ditu. Laburbilduz, nerabea gizarate helduan sartzen hasten da, nor den definitzek beharra du eta lagunek garrantzi berezia hartzen dute.

Nerabearen pentsamendua eta haurraren pentsamendua oso diferentea da. Etapa honetan erabiltzen hasten diren arrazoizko eragiketez gain, beste ezaugarri nabarmenak ditu; nerabeen pentsamenduari erreparatuz, gizaratean garrantzitsuagoak eta zentralagoak sentitzen dira, egiaz hainbestearino ez iritsi arren. Nolanahi ere, eurentzat berria denaren eta gizadiarentzat berria denaren artean ez dute bereizketarik egiten³. Alderantziz, esperientzia berria bizi duen nerabeak apartekotzat eta bakartzat joko du, inork gehiago ez du bizi eta inork ezin dezake uler. Sentimendu hori eremu guztietara zabal dezake eta horiek guztiak ere bakartzat joko ditu.

Pentsamolde horren ondorioz, beste ezaugarri batzuk agertzen dira. Hiru tipikoenak garaiezinen fabula, fabula pertsonala eta irudimenezko entzunaldia dira.⁴

Lehenengoaren kasuan, nerabeak ziur daude ezin daitezkeela biktimak izan, ez heriotzarenak, ez istripuenak, ez gaixotasunenak, ez haurdunaldienak, ez droga-mendetasunenak, etab. Ziur daudelako, edozein arrisku onartzen dute, babestuak sentitzen baitira.

Fabula pertsonalean beren biziak bakarrak edo heroikoak dira, beren burua diferentetzat eta bereizitatzat jotzen dute, beren baloreak bakarrak dira eta aparteko esperientziak izan dituzte.

Azkenik, irudimenezko entzunaldiak bere jokabideen edo itxuraren aurrean edo egoera baten aurrean gainerakoen erreakzioei buruz fantasiak egiten ditu.⁵

2 (Marta Jiménez Dasi)

3 (Elkind, 1967)

4 (Elkind, 1978)

Horri guztiari kontsumoaren eta berehalakotasunaren kultura erantsiz, nerabezaroa bizian oso etapa ilusionagarria, ahula eta, batzuetan, arriskutsua da.

Nerabezaroan hasitako garaia heldutasunean amaitzen da, une horretan nerabe izateari uzten zaio eta pixkana konpromiso eta erantzukizun osoak hartu behar dira; hala familia-gunetik bereiztean lortuko du. Finkatze-prozesu mailakatua da: familia, eskola, lana. **Bizi-ibilbidea mailakatua da, beraz, familia-urritasunak izanez gero, eskolaren, gizaratearen eta, ondoren, lan-munduen eremuan ez da behar bezala sartuko.**

Familiak, bai lehen mailako gizarateratze-prozesuan, bai bigarren mailako gizarateratze-fasean, zeregin garrantzitsua du. Batetik, gurasoekiko independentzia bilatzearen nahia eta, bestetik, horiek jartzen jarraitu nahi duten diziplina eta kontrola, familiaren barruan gatazkak eta lis-karrak sortzen dituzte.

Talde bakoitzak modu desberdinean balioztatzen ditu gurasoen eta seme-alaben arteko diferentziak; sarritan, seme-alabek gatazkak puzten dituzte edo larritzat jotzen dituzte gurasoek adinari atxikitzen dizkioten bitartean, hau da, bigarrenengo iritzi iragankorra da eta ez da egiazko arazoa.

d) Familiaren hezkuntza-estiloa

Gurasoen hezkuntza-estiloak eragin handia du gatazkak garatu eta sortzeko moduari dagokionez. Guraso autoritarioek (beren esanak egitea espero dute eta beren iritzia gailendu nahi dute laztan gehiegirik egin gabe) guraso demokratikoek (mugak jartzen dituzte, baina afektua adierazten dute eta seme-alabekin ondo komunikatzen dira) baino arazo gehiago izan ditzakete. Beste hezkuntza-estiloa permisiboa da; afektua adierazten da, baina betekizun eta kontrolik ez dago.

Hezkuntza-estilo demokratikoa sustatzen duten gurasoak seme-alaba nerabeekin arazo gutxiago izan ohi dituzte.

Guraso horiek seme-alaben autonomia bultzatzen saiatzen dira eta, horretarako, behar duten laguntza eskaintzen diete. Halaber, kontrolak murrizteko gai dira, seme-alabak haziz doazen neurrian heldutasunera iritsi arte. Helduaren gizarate-munduan pixkana konpromisoak eta erantzukizunak onartu behar dira.

Pixkana konpromisoak eta erantzukizunak, nahiz eskubideak (ordutegiak, astialdia...) hartzeak nerabetik heldutasunerako (erabat independentea) ibilbidearen oreka markatuko du.

Nerabeak bere adinari dagozkion eskubideak izan behar ditu eta helduak bere adinari dagozkion erantzukizunak onartu behar ditu. Hori guztia gurasoek etengabe lagunduz egingo da; ildo horri jarraiki, ibilbide guztian ezinbesteko agintaritzaren erreferentzia dira.

5 (Jiménez Dasi, 2005)

Familiaren papera

Beste hezkuntza-estiloa permisiboa edo gehiegi babestena da. Gurasoen xantaia emozionalean oinarritzen da: etengabe gogorarazten diete beren seme-alabei euren erantzukizunak egindako guztia. Ez dute seme-alaben autonomia sustatzen, beren ekintzen ondorioez babesten zaie eta seme-alaben lana egiten dute. Gurasoen eta seme-alaben funtzioen arteko mugak oso lausoak dira, gurasoak seme-alaben aliatuak dira eta hurbil mantentzeagatik edozein gauza egiteko gai dira; seme-alabak kontuan hartu gabe, beren bizitza antolatzen dute. Laburbilduz, estilo honek afektua adierazten du, baina betekizunak eta kontrola falta dira.

Hezkuntza-estilo horrek autonomia zailtzen du eta ez du norberaren kontrola errazten. Gainera, seme-alaba "mendeko subjektu" bihurtu dugunean, egun batean gurasoek esperotako laguntza eskaintzen ez badiote, ez du energia bere arazoa konpontzen inbertituko; egoeraz kexu agertuko da, besterik ez.

Hezkuntza-estiloa	Afektua	Kontrola
Autoritarioa	Gutxi	Asko
Demokratikoa	Nahikoa	Nahikoa
Permisiboa Gaindiz Babeslea	Asko	Gutxi

e) Arrisku-faktoreak eta babes-faktoreak

Arrisku-faktoreak dira egoera eta aldagai pertsonalen, sozialen edota girokoen multzoa, emozio- eta jokabide-nahasteak garatzeko probabilitatea erraztu eta gehitzen badute.

Babes-faktoreak, berriz, nahiz eta umeak edo nerabeak arrisku-faktoreen aurrean egon, gizartearen kontrako portaerak garatzeko probabilitateak murrizten dituzten egoera, aldagai edo baldintza pertsonal edota girokoak dira.

Umeengan eta nerabeengan egindako familia-prebentzio orok eraginkorra izan nahi badu, arrisku-faktoreak eta babes-faktoreak zehatz-mehatz ezagutu behar ditu, kasu zehatzaren arabera, arrisku-faktoreekiko indibiduaren agerpena murrizteko edo babes dezaketean baldintza pertsonalak edo girokoak sendotzeko edo bi norabideetan jarduteko.

Oinarrizko babes-faktoretzat honako hauek jo ditzakegu:

- Familia bera

Jada komentatu dugu lehen atxikimendua garatzeko, gizarteratzeko orduan, nerabezaroan eta helduen mundura pasatzean familiak duen garrantzia.

Hori guztia maitasunez, laztanez, errespetuz eta seme-alabekiko gurasoen eskuragarritasunez hornitu behar da; seme-alabei entzun egin behar zaie, eurekin elkarrizketak izan behar dira, laguntza eskaini behar zaie eta argi eta garbi zehaztu behar da gurasoen agintea; azkenekoa erreferentzia-esparrua da eta oso muga definituak ditu, beraz, une zehatzetan ezet esaten jakin behar da.

- Aginte-erreferentziak

Gurasoak ez dira seme-alaben lagunak. Batetik gurasoek hitz egin eta jolastu behar dute, seme-alaben iritzia eska dezakete eta bigarrenek gurasoekin gertatutako guztia edo pentsatzen dutena komenta dezakete. Ideia horiekin ez dugu pasa behar eredu autoritario zaharretik (gurasoek agintzen duten eta puntu) agintearen irudia desagertzen den eredura. Guztia berdinetik berdinerantz eztabaidatzen da eta erabakiak asanbladan hartzen dira, askotan seme-alabaren irizpidea nagusituz.

Halako eruedetan umea edo nerabea gurasoak ezarritako araudiaren edozein erreferentziako esparrutik urrun dago. Batzuen iritzi jokabide horiekin aginte-erreferentzia oso mugatuak izatearekin baino askoz nortasun seguruagoa gara daiteke.

Hori askotan ez da horrela gertatzen. Umea eta nerabea arau argietatik urrun, ez da seguru sentitzen, bere irizpideak eta kapritxoak ezartzen ditu eta edozein helduren aurrean oldarkor bihurtu daiteke, horrek irizpideei kontra egiten badie. Edozein erantzukizun onartzea baztertzen du eta adinari nahiz aukerei dagokien edo ez dagokien pribilegioak errebendikatzen ditu.

Araudi-esparru garbiaren barruan aginte-erreferentziak izateak arazo horiek saihestu ditzake; umeak seguruago hazten dira, sen onean murgilduak eta gurasoei atxikimenduen loturak lagunduta, seme-alabak diziplinaren, erantzukizunaren eta helduen bizi independenterako hazkuntzaren munduan orientatu ditzakete. Bidean beharrezkoa duten guztia zuzen diezaiekete.

Ez da ahaztu behar umeak eta nerabeak heltze-prozesuan ahaleginak egin behar dituela bakarrik heldu errespetatuaren eta maitatuaren arabera eta bakarrik heldutik onartuko du orientabide eta zuzenketa egoia.

- Eskola. Irakaslea

Gurasoek txikitatik seme-alabak motibatu behar dituzte eskolaren garrantziari buruz eta irakasleen eta erakundearen erreferentzia eta komentario positiboak aipatuko dituzte. Seme-alabek gurasoentzat eskolara

Familiaren papera

joatea eta aprobetxatzea oso garrantzitsua dela sentitu behar dute, hezkuntza- eta gizarteratze-elementu den neurrian. Seme-alabek gurasoen eta eskolaren artean komunikazioa dagoela ikusi behar dute; gurasoak ikastetxeko bileretara joaten direla, irakasleekin elkarriketak dituztela, hezkuntzari buruz akordioetara iristen direla eta klasera ez badira joaten jakingo dutela eta zorrotz mantenduko direla jakin behar dute.

Adin txikikoaren eta nerabearen prestakuntzaren garapen arrakastatsua bere buruaren estimurako eta nortasuna lortzeko positiboa da.

Arrisku-faktoreak:

– Lagunak

Familiak gainerakoekin harremanetan jarri eta komunikatzeko erraztasunak eman behar ditu.

Lagunak nerabezaroan biziaren oinarritzko alderdia dira; denboraldi horretan gurasoetatik urruntzen da eta familiarekin lotura aldatu egiten da. Independentzia gehitzea ez dator halaberrez gatazkak gehitzeari lotua. Lagunek bi funtzio betetzen dituzte: batek, laguntza familiaratik urruntzen denean eta, bestetik, antzeko pertsonak dira eta, beraz, esperientzia berriak parteka daitezke.

Familiak eta eskolak nerabearentzat garrantzia ez duten neurrian, taldeak eragin handiagoa izango du eta gehiegi egongo da taldearen mende.

Drogak kontsumitzen hasteko eragin horien zeregina erabakigarria denez, taldean harremanak izateko nerabearen gaitasuna familiaratik sendotu egiten behar da.

Gurasoek adi egon behar dute seme-alabek taldean dituzten harremanei buruz; hala, txikitatik beren esperientziak komentatzen eta komunikatzen ohitu behar zaie. Seme-alaben lagunak ezagutzea garrantzitsua da eta, gainera, seme-alabek gurasoen iritzia ezagutu behar dituzte.

Gurasoen iritiz taldean dinamika eta jarduera desegokiak ezartzen badira, seme-alabekin negoziatu edo arauak jarri beharko ditu taldearen eragina orekatzeko.

– Astialdia eta eskuragarritasun ekonomikoa

Haurtzarotik nerabearora pasatzeak pareen taldeak (lagunek) nerabearengan erakarpen handia sortzen duen denbora adierazten du. Hala, nerabeak geroz eta denbora gehiago pasa nahi du lagunekin eta pixkana familiaz urruntzen da. Nerabea familiarekin aspertu egiten da eta astialdian lagunekin sentsazio handiak ditu.

Seme-alabek astialdiarekiko duten jarreraren gurasoek bidea erraztu behar diete, baina gizarteraren kontrako jokabideak garatzeko orduan, lagunak oinarritzko zeregina izan dezaketela jakin behar dute. Seme-alaben lagunak ezagutzeaz gain eta beharrezkotzat jotzen denean esku hartzeaz gain, gurasoek honakoa kontuan hartu behar dute:

Nerabeek astialdia beren familiarekin partekatzen jarraitzea saiatu behar da eta modu arrikutsuan urruntzea saihestu behar da.

Nerabeak bere adinari dagozkion astialdiko jarduerak garatu beharko ditu; nerabeak helduen jarduerak egitea eta egin nahi izatea ez da utzi behar; halaber, 14 urteko nerabeari ez zaio utziko 18 urtekoen jarduerak egiten utziko.

Ordutegiak jarduerarekin eta adinarekin bat etorriko dira. Gaueko ordutegiak bereziki arrikutsuak eta lis-kartsuak dira. Nerabea geroz eta gutxiago iristen den heinean eta etxera lehenago bueltatzen den neurrian, gizarteraren kontrako jokabideez geroz eta babestuagoa egongo da.

Oso komenigarria da nerabeak honakoa jakitea: etxera itzultzen denean gurasoak zain izango dituela eta adostutako ordua eta egoera egiaztatu ahal izango dituztela.

Autonomia pertsonalaren soka lausotuz doa, nerabeak irabazten duen neurrian. Nerabeak erantzukizunez portatu behar du askatasun-maila handiagoa lortzeko.

Era berean, edozein substantziaren kontsumoaren hasiera ahal den neurrian atzeratzea lehenengo mailako babes-faktorea da.

Adin txikikoaren eskuragarritasun ekonomikoa beste faktore garrantzitsua da seme-alabaren astialdia planifikatzeko orduan. Gaueko irteeratarako eta, oro har, astialdirako diru gutxiago duen heinean, babes- tuagoa dago. Kostu ekonomikoa duten jarduerak, ahal diren neurrian, familiaran egingo dira edo familiarak asko kontrolatuko ditu.

Gurasoek seme-alaba nerabeei ulertaraziko diete helduaren jarduerak, ordutegiak eta eskubideak une horretan ez dagozkiela eta garatzeko adin zehatza eta bere dirua izatera itxaron beharko dutela.⁶

f) Familia-ahalegina: alderantzikako piramideak

Arestian azaldutako guztiarengatik, hezteko eta gizarteraren kontrako jokabideak prebenitzeko familiaren ahalegina eta arduraldia handia, luzea eta konstantea dela ondorioztatu daiteke; gainera, zeregina ezin daiteke kanpoko eragileetan (senitartekoak, erakundeak, eskola...) eskuorde. Dena delakoa, kanpoko eragileek zeregin garrantzitsua dute umearen eta nerabearen hezkuntzan, baina eremu desberdinetan; familia osatzen dute, baina ez dute inoiz ordezkutzen. Familiaran gizakiaren balore nagusiak ikasten dira. Gurasoen esaten eta egiten dutenaren artean koherentzia izan behar dute. Umeak, bereziki nerabezaroan, gurasoen esatearen eta egitearen arteko kontraesanekiko oso sentikorak dira.

Gurasoek gidatu, aholkatu eta bideratu ahal izango dute umea, eta neurri handiagoan nerabea, atxikimendua eta maitasuna baitu eta, gainera aginte-erreferentzia argi bezala sentitu eta onartzen ditu. Ildo horri jarraiki, beha-

⁶ (J. Arza, 2000)

Familiaren papera

erezkoa izanez gero, ahalegina egitera edo jarrera zuzentzera behartuko dio, azken, batean ez diete gurasoei iruzur egin nahi.

Familiaren ahalegina irudikatzen duen piramide bat erabil daiteke; oinarrian haurtzaroa dago, hain zuzen ere erakarpeneren eta arduraldiaren gehieneko unea; gero, pixkana nerabezaroan estutuz doa eta muturrean amaitzen da seme-alaba prestatua eta heldua biziaren alderdi guztiei aurre egiteko gai denean eta gurasoekiko erabat independente bihurtzen denean.

Kontrako kasuan, hau da, gurasoek seme-alabei denbora gutxi eskaintzen dieten kasuan edo utzikeria nabarmena denean, piramidea alderantzika daiteke; arduraldi txikiaren muturrean has daiteke eta, gero, arazoak sortzen diren neurrian, piramidea zabalduz doa, familiak geroz eta ahalegin handiagoa eta arduraldi gehiago beharko du. Heldu bihurtutako nerabea sortzen zaizkion arazoei aurre egiteko ez da gai, ezta bere ekintzen arduradun ere, ez da bere gurasoetatik independizatzeko eta laguntzaren eta arretaren etengabeko eskatzaile bihurtzen da.

g) Droga-mendetasunetikiko familia-prebentzioa garatzeko ezagutza zehatzak eta prestakuntza berezia behar al dira?

Galdera hori sarritan sortzen da, halako gaiak planteatzen direnean. Gurasoek honakoa pentsa dezakete: psikologiaren, pedagogiaren, gizarte-hezkuntzaren, droga-adituen eta abarren ezagutza zabalak badituzte, seme-alaben hezkuntzari aurre egiteko tresna okertezinez hornitu direla uste dute. Ezagutza zabalak izateak bizi profesionalean, sozialean... asko laguntzen du, baita familia-bizitzan ere, baina ez da erabakigarria. Seme-alaben hezkuntzari eskainiko arduraldia, atxikimendua sustatu eta zaintzea, sen ona sartzea, hezkuntza eta prestakuntza sustatu eta bultzatzea, beharrezkoa izanez gero, zuzentzea ezagutza handiekin baino sen onarekin eta konpromisoarekin zerikusi handiagoa duen jarrera da. Laburbilduz: trebezia eta artea.

Oso gauza diferentea da psikologoaren, pedagogoaren, gizarte-hezitzailearen... laguntza behar izatea, egoera zehatzek edo arazo jakinek hala eskatzen badute.

2 ERABAKIA

- h) Eta gaizki badatoz?
- i) Erabakiak hartzeko orientabideak
- j) Jarduera zehatza
- k) Ahozko teknika asertiboak
- l) Garaiz emandako zaplaztako beharrezkoa al da?

h) Eta gaizki badatoz?

Kasu batzuetan, familiak behar bezala jardun arren, arazoak sortzen dira. Familiak ez duenean jardun edo jarduera negatiboa izan denean, arazoak maizago sortzen dira.

Susmoez (arrazoizkoak edo ez) familia iturri desberdinak erabiliz (eskola, lagunak...) jakingo du. Gurasoek jarduera-aukera bat bezala erantzun behar dute eta ez inoiz mehatxu, hezkuntza-porrot edo porrot pertsonal bezala hartu.

Zergatik kontsumitzen ditu drogak nerabeak? Arrazoiak familia-ingurunearen babes-faktoreetan aurki ditzakegu: atxikimendurik eza, gizarteratze desegokia, normalean gabezia, aginte-erreferentzia nulua; baita arrisku-faktoreetan ere: esperimintatzearen nahia, berdinaren taldearen presioa, gozamina bilatzea, drogak eskura izatea, erosteko dirua izatea eta kontsumo zehatzen aurrean gizarte permisiboa.

Gertaera horien aurrean gurasoen lehenengo erreakzioak ustekabea eta sinesgogorkeria izaten dira eta askotan ez dakite zer egin.

Nire semearekin edo alabarekin hitz egin behar al dut? Zigortu behar al dut? Psikologoarengana eraman behar al dut? Zigortzen badut, familia-lotura puskatuko al da?

Gurasoak askotan ez datoz bat egoeraren analisiarekin eta, are gutxiago, jarraitu beharreko ikuspuntuarekin. Planteatutako arazoaren aurrean aitaren eta amaren konpromisoa ez da berdina izaten, segurtasunik eza areagotzen da eta zalantzak dira nagusi. Bestalde, adin txikiokoaren iritziz ez dago arazorik; are gehiago, arazoa izanez gero, ez da bera erruduna, bere gurasoak baizik. Familia askoren iritziz konponbidea kanpoan bilatu behar da eta adituarengana jotzen dute, kontrolatzen ez duten gertaera baten ondorioz gaintituak. Egoera horien aurrean familia da gatazka ebazteko aukera eskaintzen duen lehenengo testuingurua.

Une horretan gurasoek hausnarketa egin behar dute, egoera aztertu behar dute eta arazoari aurre egiteko elkar ados jarri behar dute. Adituengana jotzeko garaia da, lagun baitiezaieke eta bere irizpidea egituratzen lagunduko baitie.

Lehenengo analisisian egoerari aurre egin nahi dioten ala ez ondorioztatzen badute, erakunde egokietara jo beharko lukete adin txikiokoaren zaintzaz kargu egiteko. Gurasoen hasierako perlesiarri, errealitate berriari aurre egiteko gaitasun-segurtasunari buruz ikuspuntua eta erabaki finkoa hartzeak jarraitu behar dio.

i) Erabakiak hartzeko orientabideak

- Semea edo alaba nagusi da, edozein iritziz pertsonal edo sozial (erru izatearen sentimendua edo beste pertsonen egoera ezagut dezaten beldurra) alde batera utzita.
- Ez atzeratu erabakiak, arazoa hasieran txikia izan ohi da eta erraz konpon daiteke, geroago ezinezkoa izaten da.
- Ekintzaren unean da eta ez da utzi behar berez konponduko dela pentsatuz.
- Erabakiak esku hartzeari buruzko hipotesiak dira eta eboluzioa ikusirik berraztertu behar dira.
- Esku-hartzeak garapenean prestatu eta lagundu behar dira, beraz, jarraipen-bideak, atzeraelikadura,

Familiaren papera

denbora eta pazientzia behar dira. Ez dago irtenbide magikorik.

- Huts egitea saihestezina da, aldatzea ezinbestekoa da, ikastea bizitza bera da.
- Bakarrik arriskua hartuz asma dezakegu. Arriskuez jakitun izanda, jardungo dugu. Batzuetan, seguruenik, ez dugu asmatuko.
- Gurasoek ados jarri behar dute bere seme-alaba kontsumitzailearekiko jardueran. Iritzi bateratua izateak lagunduko die seme-alabari aurre egiteko eta bikotearen harremanaren batura babesteko. Ez da gaitzespenetarako unea.
- Gurasoek ekintzari ez diote beldurrik izango, ez dute pentsatu behar seme-alabarekin harremana galdu arte kaltetuko denik. Seme-alabak berandu onartu arren, berak dakien bezala jokabidea bidezkoa da eta gurasoen jarduera sendoa positiboki balioztatuko du. Bestela, gurasoen pasibotasunaren edo permisibotasunaren aurrean, beraiekiko jokabidea geroz eta oldar-korrago bihurtzen da eta negatiboki balioztatuko da.

j) Jarduera zehatza

Unera iritsi ostean, gurasoek beren jarduera planifikatu behar dute eta lehenengo urratsa adin txikikoarekin hitz egitea da.

Adin txikikoari argi eta garbi gelditu behar zaion lehenengo gauza honakoa da: gurasoek ez dutela kontsumo-jokabidea onartzen eta ez diotela utziko. Seme-alabak gurasoak engainatzen saiatuko dira, baina inoiz ez dute hautemango, portaera aktibo edo pasiboarengatik, jokabidea onartzen dutenik.

Adin txikikoak argi izan behar du bere gurasoek maitatzen dutela eta berez onartzen zaiola. Bestelakoa bere jokabidea da; hori zigortu egin behar da, baina ez pertsona bera. Nerabeari hurrengo transmititu behar zaio: bere ekintzez arduradun izan behar duela eta bere jokabideak ondorioak izango dituela.

Nerabearekin batera kontsumoaren inguruko arrazoiak eta egoerak aztertuko dira eta jokabidea saihesteko, gurasoek egindako zuzenketan jakinaraziko zaizkio. Horiek desagertu arte irauango dute. Zuzenketak eskola-kontrol, irteera, eskuragarritasun ekonomiko eta lagunekin izandako harremanei buruzkoak izango dira.

Zigorrei dagokienez, gurasoek honakoa kontuan hartuko dute:

- Neurritz kanpoko zigorra, ezingo dena bete, ez jartzea; adibidez, ez zara inoiz irtengo.
- Kontsumoa errazten duten egoeretara zigorrak mugatzea, horrekin zerikusia ez duten besteetara ez hedatzea. Hala, nerabeak hobe jasoko du adierazi nahi zaion mezua. Adibidez: gaueko irteeretan kontsumitzen duen nerabeari igande goizean futbolera ez jokatzen zigortzea.
- Zigorra jarri ostean, mantentzea. Bestela, hobe da ez jartzea. Adibidez, nerabeak zigorra kentzea eskatzen du, aste horretan ondo portatu baita.

k) Ahozko teknika asertiboak

Gurasoek biziaren une batzuetan bere seme-alaben aurrean egoera larrigarritasunetan aurkitzen dira. Seme-alabari EZETZ (arazo larriak ekarriko dizkio) edo BAIETZ (asegabetasun pertsonala sor dezake) esateko zalantza-aren aurrean aurkitzen dira.

Hala eta guztiz ere, zalantza madarikatu horren ihes egiteko modua dago: gaizki gelditu gabe (seme-alaba galdu gabe) eta bere burua gaizki sentitu gabe (errudun edo koldar sentitu gabe) ezetz esan daiteke. Horretarako, asertiboa izan behar da.

Asertibotasunaren izenpean bi alderdi desberdinez hitz egiten ari gara, nahiz eta estuki erlazionatuak egon:

- Asertibotasuna portaera bezala, oldarkortasunari kontrajarriz, batetik, eta pasibotasuna edo inhibizioa, bestetik.

Gurasoek portaera asertiboa dute, beren seme-alabak errespetatzearekin batera, pentsamoldeak, sentimenduak, sinismenak, iritziak eta erabakiak zintzo eta argi eta garbi adierazten badituzte; dena delakoa, errespetatzeak eta ulertzen saiatzeak ez dute nerabea nahastu behar beren gurasoek jokabidea onartzen dutela pentsatzeko orduan. Seme-alaben aurrean beren burua baieztatzen dute, eraso gabe. Ildo horri jarraiki, asertibotasunak, era berean, balentriarekin, sendotasunarekin eta maitasunarekin zerikusia du.

Familiaren papera

- Asertibotasuna ahozko komunikazio-abilezia bezala Seme-alaba kontsumitzailearen manipulaziotik defendatzeko gurasoek ezagutu eta menderatu behar duten ahozko abilezien multzoa aipatu nahi dugu. Ahozko jokabidea da, nagusiki, eta ikas daiteke.

Teknika asertibo nagusiak honako hauek dira:

- Disko akastunaren teknika. Iraunkortasunean oinarritzen da; gurasoek nahi dutena (posiziorik gabe) behin eta berriz errepikatzen da seme-alaba nekatu eta bertan behera uzten duenera arte. Seme-alabak eman dezakeen edozein arrazoi-motaren aurrean ez da bigundu behar eta jokabidea ez da justifikatu behar. Gurasoek arrazoiak ematen badituzte, era berean, bere asmoekin aurrera jarraitzeko hizpidea ematen diote. Hori guztia modu onak erabiliz, ahotsa altxa gabe eta haserretu gabe egin behar da. Garrantzitsua seme-alaba manipulatzaila honakoaz jakitun izatea da: nahiz eta tematu, ez zaiola ezertarako balio.
- Konpromiso bideragarriaren teknika
Eta disko akastunaren teknika erabili arren, nire seme-alabak ez badu atzera egiten?
Kasu honetan, negoziatu daiteke eta konpromiso bideragarria iritsi daiteke, hain zuzen ere, duintasun pertsonala eta gurasoen errespetua kaltetu gabe.
Gurasoek egoeraren kontrol fisikoa ez dutenean konpromiso horretara iritsi behar da.
- Autoagerraztearen teknika
Seme-alabaren manipulazio-eskaeraren aurrean, gurasoek bere seme-alabari nola pentsatzen duten eta, batez ere, nola sentitzen diren agerraraziko diote. Teknika hau disko akastunaren teknikaren konbinatzea gomendatzen da, ezezkoaren zakartasuna arintzen baitu.

Adibidez:

SA. Gaur gauean irten al naiteke?

G. Ez, ez zaitut uzten.

SA. Lur jota uzten nauzu; jada lagunekin gelditua nago.

G. Ez, ez zaitut uzten (disko akastua); astean zehar irteten uzten zaitudanean, ondoren oso gaizki sentitzen dut nire burua (autoagerraztea)⁷.

- Pluralaren teknika
Gurasoak adin txikikoari pluralean zuzenduko zaizkio arauak, baimenak, zigorrak ezartzeko orduan. Horrek bere gurasoak hezkuntzan elkartuta eta ados daudela jakin eta barneratuko du. Gurasoen entrenamendu bezala, bere ikuspuntua sendotzeko erabiliko dute eta alde zuzenetik erabakia eztabaidatuko dute, ondoren, elkarren artean agerakari ez izateko. Adibidez: "10etan itzuli behar duzula erabaki dugu", "Irteten gabe zigortu zaitugu", "Zure amarekin edo aitarekin hitz egin behar dut eta gure erabakia jakinaraziko dizugu", etab.

l) Garaiz emandako zaplaztako beharrezkoa al da?

Duela gutxi Kode Zibiletik bi artikulua (268.a eta 154.a) kendu dira; "desobedientziaren edo jokabide okerraren kasuan seme-alabak arrazoiz eta neurritz zuzentzeko" ahalmena zuten gurasoek edo tutoreek, beraz, zuzentzeko aukera legezko estaldurarik gabe gelditu da hemendik aurrera. Horrez ez du esan nahi legez kanpoko denik, legez kanpokoak tratatu txarrak dira, hau da, seme-alabaren gainean ohiz indarkeria fisikoa edo psikikoa erabiltzea. Azkenekoa kode penalean honako artikuluetan delitu bezala tipifikatua dago: 171.4.-5.-6.a, 172.a, 172.2.a, 173.2.a eta 153.a.

Gaur egun adituek (psikologiek, hezitzaileek, pedagogoek...) ez dute gomendatzen indarkeria adin txikikoekin jokatzea problematikoa zuzentzeko metodotzat hartzea. Halako keinuak duen ondorioari buruz adituak ez dira ados jartzen; hala eta guztiz ere, psikologikoki kaltegarritzat jotzen dute, baina ez dute uzte egoera idiliko bat gertatuko dela, non seme-alabek gurasoen esan guztiak egingo baitituzte.

Kontsumo iraunkorra bada, desobedientziak behin eta berriz errepikatzen badira eta maitasuna, konplizitatea eta sendotasuna erabiliz gurasoak jarrera zuzentzea saiatu arren, ez badute lortzen, honakoa galdetzen diote bere buruari: zer gehiago egin dezakegu?

Zenbait gurasok kontsumo-jokabideak bideratu ahal izan dituzten elkarrizketa lasaia izanez, zigorrak jarriz edo ozenki hitz eginez, baina kontsumo iraunkorren kasuetan, gurasoek zer egin behar dute, etsitu edo edozein gauza egin?

Testuinguru honetan eta adin txikiko kontsumitzailea gelditu behar izanaren aurrean, gurasoek zaplaztako tradizionala erabil al dezakete azken bitarteko bezala?

Bibliografia

1. *Concepciones del hombre y modelo de educación*. María García Amilburu. Gizarte Hezkuntzan Diplomatu Unibertsitate Tituluarekin parekatzeko mailakatzeko ikastaroa.
2. *El desarrollo infantil*. María Jiménez Dasé. Gizarte Hezkuntzan Diplomatu Unibertsitate Tituluarekin parekatzeko mailakatzeko ikastaroa.
3. *Guía de prevención en familia, para evitar problemas con las drogas*. Javier Arza. Nafarroak Gobernu Ogasun Saila.
4. *Los principios deontológico de la intervención socioeducativa*. Jesús Cabrerizo Diago eta Ramón Gonzalo Fernández. Gizarte Hezkuntzan Diplomatu Unibertsitate Tituluarekin parekatzeko mailakatzeko ikastaroa.
5. *Kode Zibila eta Kode Penal*

⁷ (Cabrerizo Diago y Gonzalo Fernández, 2005)

Begirada eskola sistematik

HEZKUNTZA ETA NERABEAK ARRISKU-EGOERAN

Esperanza Zudaire Morrás

Iruñako Baso eta Nekazaritzako BHIko "Haztegi eta lorategietako Laguntzailea" Lanbide Hastapenerako Programak irakaslea eta tutorea

1. Begirada dimentsioaniztuna

35 urte daramatzat Herri Irakaskuntzan nerabeekin lanean. Hamarkada hauetan ikasleen belaunaldi asko izan dira, baita Hezkuntzari buruzko Legeen aplikazioak eta gizarte-aldaketak ere.

Hala eta guztiz ere, esperientzia-urte asko izan arren, droga-mendetasunaren errealitate konplexuaren ezagutzaila naizenik ez dit bermatzen eta, are gutxiago, nire hezkuntza-zereginaren bidez nire ikasleei ikaste-prozesuan hezkuntza-erantzun egokienak eman didanik.

Nire azkeneko 10 urteetan Lanbide Hastapenerako Programan lanean dihardut 16 urtetik 21 urtera bitarteko neska-mutilekin; DBHn porrot egin dute eta beren matematika legezko eta legez kanpoko droga-kontsumorako haztegia da. Urtez urte, geroz eta ikasle gehiago iristen dira kontsumo problematikoarekin. **Zer gertatu da prebentzioarekin? Bidean galdu da...**

Nire esperientzia sistematizatzen saiatuko naiz, nire asmatetatik eta akatsetatik abiatuta; gure bizia orientatzeko helduek erabiltzen dugun ikaste-teknika eta gure ikasleekin erabilitako metodologian aise ahazten duguna. **Akatsetatik ikastea** ikasteko modurik onena da: hausnarketa sustatzen du, ezagutzak, bizipenak... elkar harremanetan jartzen laguntzen du eta gatazkak positiboki ebazteko erabakiak hartzen dira.

Gure ikastetxean drogen presentziari ahalik eta ongien aurre egiteko, metaforikoki, betaurreko dimentsioaniztunak jarriko ditut. Begirada azkarrean, ikusitakoa kontatuko dizuet:

- Kontsumo-baloreak, indarkeria, norberekeria, indibidualismoa, hedonismoa, guztiak balio du... nagusi diren gizartea, hain zuzen ere, transmititu nahi diren baloreekiko guztiz kontrakoa. Badakit gizarte-analisia askoz konplexuagoa dela eta ezin dezakedala hedatu, baina gizarte-xehetasun horiek gure ikasleak blaitzen dituzte eta droga-kontsumorantz arrisku-faktoreak sendotzen dituzte. Ez dezagun ahaztu ikastetxeak kallean gertatzen denaren hartzaileak/belakiak direla.
- Familia-eredu berriak. Ez lehenagokoak baino hobekiak, ezta okerragoak ere; aldeko eta kontrako gauzeekin: gurasoen familiak, guraso bakarrekoak, etxetik kanpo egin beharreko lana erantsia. Guraso arduratsuak, bere seme-alaben hezkuntzarekin zer egin ez dakitenak, xantaia egiten duten nerabeak, barnerakoiak, autoestimurik gabekoak, deserrotzea etorkinetan, familia gutxietsiak, berehalakoa eskatzen duten aberaskumeak, nerabeak arauekin, beste batzuk mugarik gabe... Drogak kontsumitzen dituzten gurasoak, horren ondoriozko seme-alabak... uf! Kasuistika konplexua iristen zaigu ikasgelara. Umearen edo nera-

bearen familia-eredua alde batera utzita, familia erreferentzia da hezkuntza afektiboan, kognitiboan eta baloreen hezkuntzan. Horregatik, familiak seme-alaben arrisku- edo babes-faktoreak izan daitezke eta askotan hala dira.

- Nerabeak adinari dagozkion ezaugarriekin. Bestelako belaunaldiekin komunean dute gorputz-aldaketak, aldaketa afektiboak, kognitiboak, baloreenak eta gizarte-harremanak, baina XXI. mendeko testuinguru sozialean, familiarrean, kulturean eta teknologikoan sartuak. Orokortzea beti da arriskutsua eta okerra. Errealitatea indargabetzen dute. Horregatik, gazte guztiak berdinak direla esanez gero, nerabeen eredu desberdinak ez ditugu ulertuko eta homogeneizazio-lana justifikatuko dugu. Nerabe batzuek normaltasunez bizi dute beren eboluzio-prozesua, beste batzuk, berriz, gaindiz edo gutxiegi babestuak daudelako, haur sentitzen dira eta oinarritzko ohiturak ez dituzte barneratzen eta ez dute mugarik...

Horiek guztiak honakoa partekatzen dute: arrazoiaren gainean emozioa askoz gehiago balioztatzen dutela eta sentimen- eta emozio-sentsazio guztietara iriaki daudela. Ikaste-prozesuan erraztasunak eta zailtasunak jakiteak, bakoitza nola portatzen den jakiteak eta hala izateak, bere "larruan" sartu garela esan nahi du eta bere sendotasunak eta ahultasunak adieraziko dizkigu; hala, drogei dagokienean prebentziotik abiatuta hezkuntza-jarraibideekin jardun dezakegu edo jada kontsumoak daudenean esku hartuko dugu, arazoa sor baitezakete edo sortzen ari baitira.

2. Ikastetxeetan prebentzioaren bidea oztopen duten harriak

Jakitun naiz ondoren azalduko ditudan hausnarketek Hezkuntza Administrazioan, kide batzuegan eta familia zehatzetan eztabaidak sor ditzaketela. Ez zaio inori errua bota nahi eta norbait mindua sentitzen bada, aurretik barkamena eskatzen diot. Beste ikuspuntu bat besterik ez dut azaltzen, eta, bide batez, eztabaida zabalteko eta eskola-komunitatean droga-mendetasunaren prebentzioan pixka bat gehiago inplikatzeko balio badu... primeran!

Prebentzioaren bideak ibilbideari duela urte asko ekin zion Hezkuntzaren Lege Orokorra aplikatzeko; zeharkako jakintzagaiek eta, horien artean, Osasunerako Heziketak derrigorrezko hezkuntzaren jakintzagai guztiengan eragina zuten. Ikastetxe eta irakasle-talde askok beren hezkuntza- eta curriculum-proiektuak ikuspuntu horretatik diseinatu zituzten ikasleengan ohitura osasuntsuak eta droga-mendetasunak prebenitzeari buruzkoak garatzeko.

Ibilbidean, kide eta Administrazioako arduradun askoren iritziak, lan hori ikastorduak galtzeko zen; ildo horri jarraiki, hezkuntza integralaren ikuspuntutik prestakuntza eskaintzeko eta trebatzeko ez ziren behartuak ikusten. Kontraesan horiek Lehen Hezkuntzako eta Bigarren Hezkuntzako ikastetxeen arteko dinamika desberdinetan adieraziz joan zen eta adin goiztiarragoetan hasten ziren tabakoa, alkohola eta porruak kontsumitzen.

Begirada eskola sistematik

Drogak prebenitzeko, **ikastetxeetan agertzen diren zenbait oztupo adieraziko ditut**; neurri batean, aktiboki edo pasiboki, gure ikasleen arrisku-faktoreak gehitzearen partaide gara:

- Ikasle-taldearen barruan gatazkak.
- Ikasleen prozesuan esku hartzen duten bestelako osasun- eta gizarte-zerbitzuekin ikastetxea lankidetzara jarduera itxia.
- Diziiplina autoritarioa, kontrol bertikala edo guztiz kontrakoa!
- Ikaste-metodo pasiboak, bakarrik kontzeptu-edukiak transmititzen oinarritutakoak.
- Ikaste-prozesuan ikasleen dimentsio sozioafektiboa eta emozionala baztertzen da. Eta abar luzea.

Lan-estilo horrek irakaslearen hurrengo profila sendotzen du: irakaskuntza irakastea besterik ez dela uste duenarena eta, beraz, horretarako besterik ez dagoela pentsatzen duenarena; beren iritziz, heziketa bakarrik gurasoei dagokie eta ez irakasleei. Irakaslearen eredu horretan ohiz halako esaldiak entzuten dira:

- "Hemen diziiplina gehiago behar da."
- "Ni matematika-irakaslea naiz eta ez psikologoa."
- "Ikasleen lagun izateak eztabaidak saihesten dizkit eta ez didate bizimodua hondatzen."
- "Labur esanda, bakarrik hiru hilabete nago hemen eta konplikatzea ez du pena merezi."
- "Klasera ez badatoz, ni ez naiz atzetik joango. Hutsak apuntatu eta nahikoa da."
- "Nik ez naiz ausartzen gurasoei esatera bere seme-alabak porruak erretzen dituela! Ez dut gaiki irten nahi."
- "%70ek suspenditu du, guztiak alferrak dira."

Nire asmoa ez da estereotipoak zehaztea, ez litzateke bidezkoa izango. Ikastetxe eta ikasle-talde askotan harremana integratzailea da eta irakasleengan erantzukizunez jarduteko gaitasun guztiak garatzen dituzte. Droga-konsumoaren babes- eta prebentzio-faktoreak dira.

Irakasleok dugun profil profesionalen eta ikastetxeetako estiloen atzean, gure ezkutuzko curriculum transmittitzen dugu eta gure ikasleentzat nabaria da, bizi eta ikusten dutelako. Ez dezagun ahaztu, onerako edo kalterako, helduen ereduaren erreferentzia garel.

Familia-eredu batzuk bidean jarritako beste harriak dira, arrisku-faktoreak familiaren barruan sortzen dira eta ikasgeletan gogor sartzen dira. Zehatz-mehatz esanda, batzuk ohiko adibideak dira:

- *Mugak finkatzeko zailtasunak.* "Berdin da ordua jartzea, 14 urte dituenetik nahi duenean bueltatzen da". "Interneten gelditzen da berandu arte".
- *Komunikaziorik eza.* "Ez, ez; nire alabak ez du porrurik erretzen. Harri pikorra lagun batena zen". "Nahiago dut arratsaldero 9ak arte etxabea egotea, hala ez baitago eztabaidarik".
- *Gaindiz babestea.* "Ikusi ezina diozula dio". "Ezin izan nion liburua erosi. Nire errua da."

Beren erantzukizuna onartzen ez duten, errealitatea ikusi nahi ez duten eta bakoitza bere roletik abiatuta, adosten saiatuz inplikatzen ausartzen diren familiekin batera jardutea betiere partekatzen dugun nerabearen onurarako izango da.

Batzuetan, Hezkuntza Administrazioak harritxoak edo harritzarrak jartzen ditu prebentzioaren bidean. Gure Foru Komunitatean gauzatzen diren hezkuntza-politikak, batzuetan, ez dira egokiak prebentzioaren bidean. Ideologia nagusiarengatik, presio politikoengatik, beldurrengatik edo estereotipo moral faltsuengatik, ez dago apustu edo hezkuntza-proposamen baliagarririk ikasleen eta irakasleen beharrei erantzuteko. Lekuko bezala hona hemen azkenekoa: "ikasgela osasuntsuak, nerabe gaituak" liburua ez argitaratzea. Gure Administrazioak beste aldera begiratzen du. Ikastetxeak inguratzen dituen drogaren errealitatea ez dute ikusi nahi. Droga-mendetasunaren Foru Planarekin eta gizarte-zerbitzuekin sarean lan egiteko ez da inplikatzen. Arlo horretan ikasle eta ikastetxe askok egiten duten lana ez du onartzen, ezta sendotzen ere.

Gaiaren beste sektore profesionalekin diziiplina anitzen ikuspuntutik prebentzio-programak egiteko Hezkuntza Sailak lehentasuna izatea beharrezkoa da eta prestakuntza lagundu behar du, baita praktikan jartzeko bitarteko ez hornitu ere.

3. Eskola-porrota. Arrisku-faktoreak biderkatzen dira

Ikasturte bakoitzean ikasleen belaunaldi berria hartzen dut. Udalerrri desberdinetatik datozen, baita ikastetxe publiko, pribatu eta hitzartu desberdinetatik ere. Nafarroan eskola-porrota aztertzekeo lagin txikitat erabiltzen dut. Nire iritzia izanik, horietako %30ek porrota hezkuntza-sistemari zor dio. Porrotaren beste %70 problematika pertsonalaren, familiarraren eta sozialaren ondorioa da. Arrazoiak desberdinak izan daitezke, baina zailtasun kognitibo (arrazonamendu logikoa, ulermena, dispersioa...) eta afektibo (autoestimua, desmoldaera emozionala, motibaziorik eza...) larriak eta gizarte-arriskuak (filosofia baztertzaila atxikitzea, gatazkak ebazteko eta erabakiak hartzekeo zailtasunak, kontsumoaren eta txikizkako salerosketaren esanahi ludikoa eta droga-konsumoa ez edo oso problematikoa...) dituzte.

Guztiek asko dute komunean: irakasleekiko eta ikastetxeekiko estereotipo oso barneratuak eta negatiboak; hala, beren esperientziatik jokabide-rolak egituratu dituzte eta oso negatiboak dira. Hezkuntza-hatu hori bestelako baldintzekin batera elkartzen denean, eskola-porrota izango duen ikaslearen prototipoa egituratzen zaigu; ahul sentitzen dira eta gizarte-taldearekiko gehiegizko mendekotasuna dute. Bestalde, droga-konsumoa identitate-seinale izaten da. Noski, arrisku-faktoreak biderkatu egiten dira.

Osagai-multzo horren barruan arriskua gehitu egiten da eta irakasleok ezin dezakegu norabidea gal. Sen onak nagusi izan behar du. Gu gara helduak, ikasleak nerabeak dira. Eta... **nerabe orok betiere du zerbait berreskuratzeko.** Bakoitzean zer berreskuratu behar du-

Begirada eskola sistematik

gun jakitea gure lana da. Batzuetan kontzeptu-edukiak dira, besteetan, berriz, bestelako gauzak berreskuratu behar dira, hala nola eskola-porrota duten ikasleen kasuan; txartel gehiago dituzte droga-kontsumo oso problematikora iristeko eta izan gaitezen errealistak, horretan daude.

4. Beldurrik gabe. Hitz egin dezagun kontsumo problematikoari buruz

Ikasturte honen hasieran errealitate bat aurkitu nuen: taldea osatzen zuten 10 ikasleen erdiak baino gehiago goitzeko 8:30etan erre osteko ondorioekin iristen zen. Ondoren, jolasaldia... eta arratsaldean etxabea edo kalea. Kontsumo problematikoa argia da: desmoldatutako jokatibide emozionalak, ikasmahaian lo gelditzea, barre errazak, kontzentrazioerik eza... eskola-lana berriz bideratzea ez da lan samurra. Nire jarduera, zuzena edo okerra, hasieratik arazoa mahaiaren gainean jartzea izan da, bai taldean, bai tutoretza pertsonaletan eta familiarretan; portaerak eta beren lanean nahiz nirean ondorioak aztertu dira. Askotan gelditzen dut matematikako klasea eta egoerari aurre egiten diot, nahiz eta gaizki irten, zuk ez bainauzu ikusi, zuri berdin zaizu, etab., etab. Horiek taldean "orea" egiten dute. "Ika-mika" etengabeko pulstua da. Pena merezi duela esaten dizuet; pixkana-pixkana jarrrerak aldatzen dira eta matematikaren edo bestelako edukien ikasketak nabarmenki hobetzen dira.

Droga-kontsumoari dagokionez, bai legezkoak, bai legez kanpokoak, nire ikasleei hezkuntza-helburuak jakinarazten dizkiet, txikiak, zehatzak eta errealistak baitira; euren laguntzarik gabe ezingo ditugula lortu azaltzen diet.

- Eskolaldian zehar eta lehen ez kontsumitzea. Gainerakoen lana zailtzen du. *Kontsumo arduratsua.*
- Asteburuan kontsumo-mota eta ordutegietan pasa bada, gainerakoek ez dugu gorputza pairatu behar. *Erantzukizunak onartzea.*
- Drogen eta osasun fisikorako, emozionalerako eta mentalerako kontsumoaren ondorioen informazio zientifikoa. Ez dezagun ahaztu: nerabeek ohiz kontsumitzen dute edo noizean behin kontsumitu dute alkohola, tabakoa, maria, haxixa, pilula sintetikoak, kokaina eta, gainera, Internet bidez erosten badakite. Aurretik doaz informazio partzial eta sofistikuarekin teknologia berriei esker. *Gizarte-ahazkiak eta erabakiak hartzea.*

Agian, ausarta naiz kontsumo problematikoa DBHn hasten dela baieztatzen badut. Hor elkartzten dira arrisku-faktoreak: eskola-porrota, hezkuntza-estiloak, absentismoa, familia desegituratzea, frustrazioarekiko tolerantzia gutxi, gizarte-taldearen eragina eta helduen aldetik maitatua eta onartua ez sentitzea.

Bigarren hezkuntzan halako ikasleen gainean egoten da eta ohiko kontsumitzaileak izanik, emaitza akademikoa onak dituztenei eta, gainera, gizarte-ahazkiez hornituak daudenei eta eskola-eremuan mugitzen dakitenei bakean uzten zaie. Hausnarketa hori planteatzen dut, hain zuzen ere, ikastetxeari baitagokio gutxietsien aldeko desberdintasuna orekatzea. Inkontzienteki, ikasleek neurri bakar

batekin ez ditugu neurtzen ikasleak eta txartel negatibo guztiak eta kopetan etiketa dutenek kontsumitzen duten beste horiei (ikasketetan arrakasta dutenei eta arazoak ebazteko bitarteko ekonomiko, kultural eta sozial gehiago dituztenei) gorrotuz begiratzen diete. Horrekin guztia-ekin eredutzat jotzen ditugun ikasleek izandako aldaketa zorrotzak irakasleek eta gurasoek harrituta ikusten ditugunean, ikasle-tipologiaren artean gertatutako "gurtzaketa" uler dezakegu.

Errealitatearen beste interpretazio hau eranstean dut, drogen kontsumo problematikoak elkarrekintzan faktore askok diharduela jakitun izanik eta nahiko nuke ikastetxetan eztabaidatzeko gai izatea.

5. Eskola-eremutik jardutea posible da

Hezkuntza- eta gizarte-zailtasunak izan arren, ikasle garen neurrian, gure ogibideak ikasleen irakaskuntza/ikaste prozesua erraztea du helburu. Bere hezkuntza integralaren eta bateratzailearen zati gara. Gure zereginen eta egiteko moduan, berdin dio hizkuntza, matematika edo edozein jakintzagai irakasteak, honakoa agerian gelditu behar da: nerabe guztiek, arrakastatsuek eta eskola-porrota dutenek, nortasun pertsonala sortu behar dutela eta *autokontzeptuan* (nire buruaren irudia), *autoestimuan* (osagai emozionalagoa, nola baloratzen dut nire burua eta nola baloratzen naute besteek) eta *autoonarpenean* oinarritu behar dela.

Hiru gauzak errazten dute nortasun pertsonala: kognitiboa, afektiboa eta gizarte-ahazkiak.

Eta hemen esku hartzen dugu irakasleok. Egindako moduren arabera, droga-kontsumoaren prebentzioa erraztuko dugu edo hutsera botatzeko eragile aktiboak izango gara.

Ondoren, niri baliagarriak zaizkidan zenbait proposamen metodologiko adierazten ditut eta, gainera, nire ikasleei helburuak betetzeko egokitzat jotzen ditut; ikasteko eta droga-mendetasunak prebenitzeko egokiak dira.

Gure lan egiteko modua zehazten duten baloreak

- *Malgutasuna.* Ezagutza eta esperientzia baliagarriak integratzea.
- *Indibidualizazioa.* Gure ikasleen egoera pertsonalera egokitzea.
- *Irtenbideak bilatzera orientabidea.* Gauzak aurrera ateratzeko eurekin prozesua eta emaitzak balioztatzea.

Printzipio pedagogikoak

- *Eguneroko biziaren pedagogia.* Gizarteratzearen berriazko oinarriak: pertsonen eta arauen errespetua, ordena, antolaketa, motibazioa, lankidetzak. Horiek guztiak elementu integratzaileak dira.
- *Afektuen pedagogia.* Koherentziaren, errespetuaren eta epairik gabeko balorazioaren ondorioz konfiantza-lortura lortzea. Ahultasuna alde batera utzita, sendotasuna onartzetik lanean jardutea. (Guztiok dugu

Begirada eskola sistematik

zerbait ona eta berreskura daitekeena). Segurtasuna, babesa eskaintzea, laguntza sortzea.

- *Bizikidetasunaren filosofia.* Zigor/ordainaren sisteman ez sartzea. Norberaren ekintzei eta ondorioei dago-kienez hausnarketa etengabe bilatzearen aldeko apustua egitea. Sortutako kalteak konpontzea.

Jarduera-estrategiak

- *Esku-hartzea denboran.* Sortzen diren gatazka puntualen aurrean, irakasleek berehalako hezkuntza-erantzuna ematea, baita bere beharretan ikasle ba-koitzaren denboran jarraipena mantentzea ere.
- *Ikasleak erreferentzia-irudi bezala.* Taldearen proze-suari jarraipena eta koherentzia ematea.
- *Sarean lan egitea.* Jarduera egokiak errazten dituzten zerbitzu guztiekin, ikasleekiko babes-faktoreak eta gi-zarte-sustapena sendotzeko: familiak, osasun-zentro-ak, Droga-mendetasunaren Foru Plana, gizarte-zerbi-tzuak, adin txikikoen fiskaltza eta gure ikastetxeko hezkuntza-bitartekoak (irakasleen taldeak, orientabi-de-saila, hezkuntza-zuzendaritza eta –administrazioa orokorrean).

Artikulu hau ez da teoria eta idaztea kosta egin zait. Nire esperientziatik abiatuta, nire hezkuntza-praxia sis-tematizatzen saiatu naiz. Zuek, lankideok, azken hitza duzue: zuen praxiari buruz hausnarketa egiteko erabi-li al duzue? Machadoren esaldi batekin amaituko dut, une gogorretan aurrera egiten laguntzen baitit: **“Guz-tia gainditua duela pentsatzen duena ez da inora joan”**.

ESKOLA ETA KOMUNITATE-BITARTEKOAK

Belén Sancho Bacaicoa

Noingo Zonaldeko Udalen Oinarrizko Gizarte Zerbitzuen Mankomunitateko psikologoa.

Droga-kontsumoekin zerikusia duten arazoei erantzuteko, PREBENTZIOA eta prebentzioaren barruan **ESKOLA-KO-MUNITATEAREN ZEREGINA** ezinbestekoa da. Hori gi-zarteak onartzen du.

Eskolak ezagutzak transmititzeaz gain, baloreak, jarrerak eta jokabideak hedatzeko orduan, zeregin estrategikoa du eta umearen eta nerabearen garapen integrala lortzen laguntzen dute. Eskola-eremuaren barruan prebentzio-prozesua gara daiteke ez bakarrik ikasleen gainean jar-duteko, baita beren berdinak, familiak eta gizarte na-hasteko ere. Helburua bizimodu osasuntsuak sustatzea eta drogen ondorio kaltegarriak baztertzea da.

80. hamarkadatik, hezkuntza-ereduak eta –espazioak urratsak eman dituzte beren konpromisoaren barruan fe-nomeno horri eta beste gizarte-fenomenoei (genero-ber-dintasuna, indarkeria, inmigrazioa...) erantzun errealis-tak eta geroz eta eraginkorragoak emateko.

Jakitun izanik, eskola pertsonak trebatzeko funtzioa onar-tuz joan da eta, horretarako, zeharkako jakintzagaiak edo gaiak sartu ditu. Horren harira, osasunerako hez-kuntzan lana egin da (hala nola ongizate fisikoa, psiki-koa eta soziala) eta **ESKOLA-PREBENTZIOKO PROGRA-MAK** aplikatzeko apustu sendoa egiten ari da. Ikasle guztientzat da; informazio berezia lantzen da eta, batez ere, jarrera, abilezia eta balore babesleak zaintzen dira; hala, adimena eta afektua, hezkuntza eta instrukzioa in-tegratzea bermatzen da.

Paraleloki, beste Administrazioek adin goiztiarretan esku-hartze programak sustatzekok ahaleginak egin dituzte. Azken urte hauetan **UDALEKO GIZARTE-ZERBITZUAK** sor-tu dira haurtzarora eta familia babesteko programekin; beste programa batzuk drogak prebenitzeko egin dira eta beste batzuk gizarte-baztertzearren prozesuak deu-seztatzen saiatzen dira.

Jada ez gaude bakarrik, ez dugu bakarrik lan egin be-har. Eskola integratua eta integratzailea lortu nahi badu-gu, bestelako erakundeek laguntza behar da eta egin be-harreko lanak erraztu behar dituzte. Bizitzeko prestatzea eta goiztiar hautematea ez da zerbitzu edo sektore ba-karraren erantzukizun berezia; haurtzarorekin kontak-tuan gauden guztiok lan horretan parte hartu behar dugu.

Komunitatea gure adin txikikoak garatzen diren espazioa da. Ikaslea inguratzen duen ingurunearekin loturak ar-giak dira, ikaslea bertan bizi da eta bere egiazko bizia hor garatzen du. Bitarteko eta ingurune soziokomunita-rioek potentzialtasunak eskaintzen dituzte eta hezkuntza-prozesuetan eta –espazioetan erabili behar dira.

Gizarte-zerbitzuen, osasunaren, ikastetxeen, familien, kul-turaren eta astialdiaren bitarteko normalizatuak elkartuta hobe eta eraginkortasun handiagoz uler daitezke, bai gi-zartearen esku-hartzea, bai prebentzioa lantzea. Espazio eta diziplina desberdinen arteko lankidetzari esker, eza-gutza handiagoa/hobea lortzen da eta errealitatea gehiago/hobe ulertzen da. Familia problematikoekin edo disfuntzionalekin kontaktuan zailtasunak gainditzeko era-bili dugu, hautabide eta irtenbide desberdinak eskaintze-ko aukerak handiagoak baitira; ildo horri jarraiki, eragi-le guztien ahaleginak irtenbidea bilatzera bideratzen dira eta ez arazora. Koordinazioa zehaztean, nola eta zertarako zehaztu behar dugu eta etengabeko ebalua-zioa egin behar dugu.

Toki askotan, jarduera koordinatua eginda, gurasoen la-guntzaz gure programak osatu ditugu eta, horregatik, **FA-MILIA-PREBENTZIOAK** garrantzia hartu du (gurasoen es-kolak, gurasoak-bitartekariak...). Familiak egin hartzea ezinbestekoa da, arrisku-faktoreei aurre egiteko informa-zioz eta hezkuntza-estrategia eraginkorrez gurasoak hor-nitzeko ekintzak egin behar baitira. Sentsibilizatu, moti-batu eta prestatzea beharrezkoa da bai beren funtzio prebentiboak, bai laguntzazkoak eta komunitarioak ga-ratzeko.

Lursail horien guztien erdian, urte hauetan eta ia sen ona besterik erabili gabe, elkarren artean laguntzeko eta sa-rean lan egiten ikasteko beharra ikusi dugu; helburua arrisku-profil handiagoa duten adin txikikoei eta beren fa-

Begirada eskola sistematik

miliei arreta eskaintzea da. Orain prebentzio-programa selektiboak eta prebentzio-programa adieraziak esaten dietenak.

PREBENTZIO SELEKTIBOA gure adin txikiko bati bideratuta doa; ezaugarri pertsonalengatik, sozialengatik, ekonomikoengatik eta kulturalengatik edo bizi-baldintza desfaboragarriak dituztelako, bereziki ahulak dira eta, beraz, drogekin edo bestelakoekin arazoak izateko arrisku handiagoa dute.

PREBENTZIO ADIERAZIA “arrisku handiko” adin txikikoei bideratuta dago; euren jokabideak problematikoak dira eta bai hezkuntzan, bai psikologiaren ikuspegitik planteamendu intentsiboa behar da. Banan-banakako arreta eskaini behar zaie eta ez da familia baztertu behar.

Bi mailatan adin txikikoen errealitate psikologikoa, soziala eta hezkuntzakoa ezagutu behar da eta banan-banan, familiar, eskolan eta gizartearen landu behar dira, baina, era berean, orokortzaileak izan behar dute eta ez estigmatzaileak. Inplikaturak dauden komunitate-bitarteko desberdinen ekintza behar da.

Goiztiar hauteman eta esku hartzeko lankidetzak biziagotu behar dugu. Horiekin pertsonalki, gizartearen eta familiar sendotzeko programak (taldekoak eta banakakoak) egin ahal izango ditugu drogen kontsumo problematikoa prebenitzeko.

Prebentzio-jarduera selektiboekin eta adieraziekin prebentzio unibertsalak lortu ezin dituen helburuetaraino iritsiko gara. Baina prebentzio-ekimen sendoei aurre egiteko guztiok mugitu behar dugu. PREBENTZIO-EREDU KONBINATUAK lortu behar ditugu jarduera egituratuaren multzo ordenatuan.

Eskola “irekiak” eta egiazko munduarekin lotuak inplikatuta behar du, baina gainerako kanpoko eragile soziokomunitarioak sartu eta laguntzea beharrezkoa da. Hala, programa eraginkorrak egingo dira eta hezteko erantzukizuna partekatu, lagundu eta ulertuko da.

HEZKUNTZA-SISTEMA, ESKOLA-ERRENDIMENDUA, DROGAK ETA BESTELAKO JOKABIDE ARRISKUTSUAK. (ZER DA LEHENAGO, OILOA EDO ARRAUTZA?)

Alfonso Arteaga Olleta

Psikologoa eta Susperu Programaren arduraduna

Modu batean edo bestean arrisku-egoeretan gazteekin lan egiten dugunok jakin badakigu askotan arrisku-jokabideek eskola-arazoekin zerikusia dutela. Portaera horien ondorioz efektu kaltegarriak izatearen arriskua handia da eta pertsonaren osasuna nahiz segurtasuna arriskuan jartzen dira. Portaera horien artean honakoak daude:

substantziak kontsumitzea, bestelako mendekotasunak, sexu-harreman arriskutsuak, seguru ez gidatzea, gizartearen kontrako jarrera izatea edo delinkuentzia, etab.

Droga kontsumitzearen portaeraz ari garenean eta eskola-arazoekin harremanetan jarri nahi dugunean, zenbait galdera datorkigu burura: Zein da arrazoia, lehenengo ala bigarrena? Zein da lehena? Arrisku-jokabideak eta, zehatz esanda, droga-kontsumoak pertsonak, kasu honetan eskolaren eremuan, desmoldaera izatearen ondorioa al dira? Edo, agian, eskolan errendimendua bestelako portaerei ekin zaienean hasten al da jaisten eta, beraz, beharakadak eta porrotak eskolan desmoldatutako jokabideen ondorioz gertatzen al dira?

Lehenik eta behin, honakoa aipatu behar dugu: arrisku-jokabideek eta zehazki drogen kontsumoekin zerikusia dutenek ez diotela eredu kausalari erantzuten. Arlo horretan ikerketa ugari egin dira eta horien ondorioz arrisku-jokabideak sortzen dituzten arazoiez ezin dezakegu hitz egin. Jokabideak garatzeko orduan zer alderdik eragiten duten ongien azaltzen duen eredu korrelazio-eredua da. Hau da, zenbait alderdi gehiagotan agertzen dira edo arrisku-jokabideak dituzten pertsonetan maiztasuna edo intentsitatea gehitzen da. Horietako alderdi bat eskola-porrotak da. Drogen kontsumo-jokabidea duten pertsonetan eskola-porrotaren tasa askoz handiagoa izan zen. Baina honaino ezin dugu gehiago ondorioztatu, ez dakigu bi gertaeren arteko elkarrekintza.

Arrisku-faktoreak alderdi pertsonalak eta sozialak dira. Hala, kasu honetan, drogak kontsumitzen dituen pertsonak jokabidearen ondorioz arazoak izateko aukera handiagoak ditu edo alde aurretiko jarrera du. Beste modura esateko, pertsona bakoitzak dituen “boletoak” dira eta horien ondorioz arazoak izateko ahulagoak dira, maizago eta intentsitate handiagoz agertzen diren heinean.

Egile desberdinak iritzi berekoak dira eskola-porrotak droga-kontsumoaren arrisku-faktore bat dela baieztatzeko orduan. Zenbait egilek adierazitakoaren arabera, errendimendu akademiko txikia, eskola uztea, atxikimendu urria edo eskolan gizartearen kontrako jarrera izatea dira, besteak beste, arrisku-faktoreak.

Ikuspuntu horretatik, dirudienez, ondorengo ondoriozta daiteke: eskola-porrotak, arazo izan gabe eta arrisku-jokabideak azaldu gabe, arrisku-jokabideak garatzeko gazteek dituzten “boletoak” gehitzen dituela beste faktoreen artean.

Hala eta guztiz ere, adituak jakitun gara jokabide zehatzek gaztearen garapen psikosozial normala aldatzen dutela eta, horien artean, drogak kontsumitzearen ondorioz sortutako jokabidea sartuko genuke. Substantzia-kontsumoen patroia zehatzek pertsonaren arlo desberdinetan eragiten dute. Horregatik, ez da bitxia halako kasuak aurkitzea: gazteek egunero eta, askotan ikastorduetan, etengabe kanabisa kontsumitzea eta ondorioz eskola-errendimenduan eragin garrantzitsua izatea.

Bai substantziaren efektu fisiko depresorengatik -intelektualki eta klasean guztia emateko erreflexuak eta oinarriko gaitasunak galtzen dira-, bai interesa eta motibazio orokorra eta eskola-jarduerarekiko bideratutakoa galtzeagatik

Begirada eskola sistematik

(egile batzuek sindrome amotibazionala esan diote), bai beste arrazoientatik. Nolanahi ere, halako kontsumo-motek gazte nerabeetan askotan modu garrantzitsuan eragiten dute, garapen pertsonala eta eskola-errendimendua aztertuz gero. Normalean ez da arrazoi bakarra izaten; seguruenik, beste jokabideekin eta faktoreekin zerikusia izango du. Dena delakoa, oso elementu azpimarragarria da eta egoerari aurre egiteko eta gaztearengan hobekuntzak lortzeko orduan kontuan hartu behar da.

Laburbilduz, gai honetan kausa eta ondorioz hitz egitea ez da egokia. Dirudienez, egokiagoa da probabilitateez eta elkarren artean erlazionatzen diren jokabideez hitz

egitea. Itxuraz, arrisku-jokabideak praktikatzuz gero, ikaslearen eskola-errendimendua aldatzeko aukera gehiago daude, baina inoiz ez daiteke zehaztu kausalitatearen eta segurtasunaren terminoetan, bakarrik arriskuenetan; izan ere, drogak kontsumitzen dituzten ikasleek edo desmoldatutako bestelako jokabideak dituztenek ez dute modu esangarrian beren eskola-errendimendua gutxitu. Alderdi hori egiaztatu ahal izan dugu. Bestetik, alderantzikako noranzkoan, eskola-porrota edo bestelako hezkuntza-alderdiak arrisku-faktoreak dira, inoiz kausa bezala, baina arrisku jokabideak agertzeko probabilitatea handiagoa da.

Gizarte-ingurunea

MUNDUAN DROGEK DUTEN GARRANTZIARI BURUZKO OHARRAK

Mikel Valverde

Psikologo klinikoa. Psikiatriako Akutuen Unitatea UHP2 – Nafarroako Ospitalea

I. Sarrera

Duela ehun urte baino gehiago zenbait droga debekatzeko nazioarteko neurriek ekin zitzaizkien eta hori da nahitaezko faktorea drogen fenomenoaz aztertzeko. Droga horiek ez ziren arrazoi zientifikoengatik hautatu. Aipatu gertaera osasun publikoaren arrazoiekin legitimatzen da, nahiz eta batzuetan segurtasun publikoaren arrazoiak erabili. Ekoizti eta salduz gero, zigor penal gogorak daude eta kontsumoa zigortu egiten da neurri desberdinekin herrialde askotan. Hala eta guztiz ere, helduen eta nerabeen zati garrantzitsuak kontsumitzen du.

Debekuaren ondorioz merkatariek etekin-tarte handiak dituzte, merkataritza-arriskua ordaintzen baita.

Debekuak legezko drogetan fenomeno azaldugabe ugari sortu ditu eta merkataritza beste edozein produktu bezala kontrolatu da. Drogen estatus horrek kalte ugari eta onura batzuk sortzen ditu eta batzuetan ez dira berehala ikusten.

Ikuspuntu horretatik abiatuta, gure gizartearentzat legez kanpoko drogak direnak azaltzen saiatuko gara eta horri buruz gehiago jakin nahi duenarentzat bibliografia erantsiko dugu.

II. Osasun Publikoari buruz

Hamarkadetan debekatuak egon ondoren, erabiltzaile-kopuruak gora egiten jarraitzen du, nahiz eta geroz eta kanpaina gehiago egin, drogen kontrako neurriak hartu eta zigortu. Hirurogeita hamargarren hamarkadatik hori izan da joera Espainian hamar aldiz baino gehiago biderkatu da kontsumitzaileen kopurua, beste herrialdeetan bezala. Drogak eskura ez egoteko estatuen zeregina bideraezina izan da eta erabilera saihesteko helburua porrota izan da planeta osoan.

Drogak ez hartzeko saiakerak ondorio desberdinak ditu. Bata, honakoa da: erabilera arrisku handiko ingurune eta forma ez-seguruetan bultzatzen duela, hala nola presaka kontsumitzea, forma eta ingurune desegokietan, etab.; halakoa ez da legezko drogen kasuan gertatzen. Osasun pertsonalerako eta herri-osasunerako arrisku-praktika larriak gertatu dira. Ildo horri jarraiki, heroinomanoentzat xiringak lortzea ezinezkoa zen garaitik gaixotasunak sortu dira eta batzuk epidemia bihurtu dira, besteak beste, hepatitis eta IHESA.

Ez da gehiegizkoa baieztatzea drogak legez kanpo izatearen ondorioz osasun-egoerari egindako ekarpenik handiena IHESA zabaltzea izan zela; baina, horrez gain, gaindosiengatik heriotzak sortu dira, delinkuentzia izan da, baia arrazoizkoa ez den erabilerarengatik bestelako ondorioak ere. Herrialdeen artean desberdintasunak daude, alde aurretiko egoeren eta drogen kontrako politiken arabera, baina joera Espainiakoren antzekoa da, EEBBn, Suedian, Txinan eta Indian barne.

Drogen kontrako politikak herri-osasunaren arazo asko ekarri dituela baieztatu daiteke, osasun-onurak argiak izan gabe.

III. Legez kanpoko drogen merkataritza

Legez kanpoko drogen merkataritzaren esanahia transmititzea ez da erraza; eragina handia dela azpimarratu arren, hiritarrek ezin dute zuzenean ikusi eta estatuek legez kanpo izateagatik irabazi-tarteen ondorioz sortutako kapitalen dimentsioak ez dituzte azaltzen. Kolonbiara, Kankunera, Costa del Solera eta abarrera bidaiatzen bada, drogen diruan zuzitzeko negozioerik ez da ikusiko, baina bertan daude.

Partikularren irabazia gaintzen duen diru-zenbatekoa lortzen da eta garrantzi makroekonomiko argia du, gordinkien, armen edo zerealen merkataritza bezala. Bakarrik diruaren zati txiki bat, hamarrena gutxi gorabehera, herrialde ekoizleria bueltatzen da eta, hala ere, garrantzitsua da. Gainerako herrialde kontsumitzaileetan eta paradisu fiskaletan gelditzen da.

Gizarte-ingurunea

Aztertzaileek baieztatutakoaren arabera, zenbait herrialde ekoizleek kanpoko defizita orekatzen laguntzen dute halako diruarekin. EEBBetan legez kanpoko marihuana-ren ekoizpenarekin labore garrantzitsuenarekin (artoa) baino diru gehiago ateratzen da. Esandakoari jarraiki, Espainian drogek mugitzen duten dirua, drogetan egindako gastua, jarraitzea eta bestelako faktoreak barne, bilioi bat pezeta baino gehiagokoa zen laurogeita hamargarren hamarkadan, kontsumoa gizarte-geruza guztietan zabaldu baino lehen eta Espainia drogaren zirkulazioarekin hasten ari zenean.

IV. Drogen dirua

Diru hori pertsonetara eta erakundeetara iristen da eta funtzio anitzak ditu, hala nola proiektu ilunak finantzatzea eta fortuna pertsonalak egitea. Halaber, txikizkako laborariei eta merkatariei laguntzen die. Aipatu diruak gizarte-funtzio oso garrantzitsua betetzen du.

Drogak prozesatzeko plantetako laborariak, sarritan, miserian bizi dira Afganistanen, Birmanian edo Hego Amerikan. Laboreak bizitzeko modua dira eta oraindik ez dago nekazaritza-hautabiderik. Bronxen, Rioko faveletan edo Celsan txikizkako dirua pertsona askori iristen zaie eta, bestela, bizirik irauteko zailtasunak izango lituzkete eta, ildo horri jarraiki, bestelako gizarte-gatazkak prebenitzen dituela esan daiteke. Baina bi kasuetan drogak legez kanpokoak direnez, estatuko indarrekin aurkakotasuna sor daiteke eta batzuetan oso bortitza izan daiteke.

Droga-saltzaile eta laborari txikien dirua gutxienekoa da. Beste zatia krimen antolatuetan jasotzen du herrialde askotan. Drogak, armak eta hainbat legezko negoziok, hala nola hondakin toxikoen birziklapenak erakunde horiek aberasten dituzte. Horiek Italiako eta Estatu Batuetako mafiak, Errusiako eta Europako ekialdeko elkarteak, Asiaren hegoaldekoak, Hego Amerikakoak, etab. dira. Drogen fiskalizatu gabeko dirua eskaintzen dute erakunde horientzat eta beste batzuentzat, hainbat herrialdetako zerbitzu sekretuak, batzuk oso aberatsak, barne.

Joan den mendearen amaieran, edozein gatazka beliko irekiren edo estalitako esku-hartzeren, goi- eta behe-intentsitateko erakunde terroristak barne, finantzazio-iturririk garrantzitsuena drogen merkataritza zen. Afganistaneko, Kosovoko eta Bakanetako, Birmaniako gudak, Yihaden finantzazioa, Turkiako gerrilla Kurdua, FARC izenekoa eta Kolonbiako paramilitarrak, etab., horiek guztiek drogen diruarekin zerikusia dute. Drogak, dirua eta armak planetan kide disolbaezinak dira.

Esan daiteke estatu batzuk, bi dozena baino gehiago mundu osoan, biziago edo arinago, diruaren eta droga-ustelkeriaren eraginpean daudela, Italia eta Mexiko barne, hain argiak ez diren batzuk izendatzeagatik.

V. Esfera politikoa

Negozio honek eta erakunde kriminalek ustelkeria sustatzen dute eta maila askotan hautematen da.

Batetik, estatuaren sektore desberdinetan, justizia barne, ustelkeria dugu. Are gehiago, Espainian adibide ugari agertzen dira etengabe komunikabideetan. Adibide mo-

dura, duela aste batzuk 500 kg kokaina desagertu ziren konfiskatze batean eta duela urte batzuk Nafarroan ehunaka kilo haxix poliziaren bilgetitik desagertu ziren.

Baina, estatuko indarrak mailarik gorenean inplikatuak daude ere bai. Gogora dezagun Noriega, Panamako estatuko burua, Mexikoko drogaren kontrako burua, droga-kartelaren barruan sartua zegoena, zenbait herrialdetan drogaren diruarekin hautagaiak finantzatzea... Halaber, zerbitzu sekretuek eta drogaren kontrako zerbitzuek parte hartu dute drogen merkataritza kasu ezagunetan, hala nola Nikaraguako kontrak Kolonbiako droga-zirkulazioarekin lortzen zuten laguntza ekonomikoa EEBBri saltzen zienean; Amerikako zerbitzu sekretuen laguntza zuten laurogeigarren hamarkadaren bigarren erdian: estatuko eragiketa izen handiko partaideekin. Horiek jada historiako liburuetara pasa dira.

VI. Hiri-segurtasuna eta delituak

Herrialde guztietako hiritarrei ohartarazten zaie droga-erabiltzaileen gizarte-arriskugarritasunari buruz. Hiritar txar bezala agertzen dira, besteei lapurtzen diete, bide-eta lan-istripuak sortzen dituzte, bere ikasketak eta lana egiteko ez dira gai eta ezin dituzte beren seme-alabak erantzukizunez zaindu. Gure herrialdean Hiri Segurtasuna Babesteko Legeak espazio publikoan edozein droga-kantitate izatea zigortzen du eta berdin dio sakelari egoitea edo kontsumitzea; sei mila eurora arteko isuna jaso dezake eta isuna hogeita hamar mila eurora irits daiteke, berrerorlea izanez gero. Kantitate txikiak izateagatik zenbait herrialdetan, hala nola Singapurren, pertsoneri erail egiten zaie, salmentarako den egiaztatu gabe. Arabia Saudi edo Iran bezalako herrialdeetan legezko droga (hala nola alkohola hemen) izateagatik espetxean amai daiteke. EEBB bezalako herrialdeetan droga-kontsumoaren aurrekariak dituzten pertsonak ezin daitezke sar.

Droga-ondorioen bidez ekintza batzuekin besteei kalte larriak eragin arren, drogekin zerikusia duten egiazko segurtasun-arazoak beste tokian daude: merkaturatze arduratzen diren eragileetan. Narkoen eta estatuko eragileen artean eztabaidak gogora ditzakegu, baita egiazko gatazka errotoak faveletan, kartelen arteko borroka, estatuko eragileen ustelkeria, etab. Zalantzarik ez dago: heriotza bortitza eta bizikidetasunaren eta estatuaren nariadura droga-kontsumitzaileek sortzen duten segurtasunik eza baino garrantzitsuagoa da, gurea bezalako herrialdeetan barne.

Gizarte-ingurunea

Drogen legez kanpoko estatusak ondorio kriminogenoak ditu eta kontsumoarekin zerikusia dutenen ezaugarria eta kantitatea gainditzen dute.

VII. Ondorioak bestelako eremuetan

Drogaren kontrako borrokak herrialde bakoitzean pertsona ugari atxilotzen ditu drogekin zerikusia duten delituengatik.

Zenbait herrialdek, Espainiak eta EEBBk barne, espetxe-sistema aseba dute. Zati handi bat droga-merkataritzarekin zerikusia duten delituengatik da, bestea erabiltzaile delinkuenteengatik eta beste herrialdeetan droga izateagatik. Espainian gutxi gorabehera atxilotuen bi herenak drogekin zerikusia du. EEBBk halako atxilotuen tasa altuenetarikoa du eta horietako asko merkataria, laboraria eta erabiltzaile txikiak dira. Geroz eta atxilotu gehiago egoteak eta espetxeetan pilatuak egoteak drogekin zerikusia du.

Beraz, poliziaren lanaren zati handia gai horretan oinarritzen da, baita instrukzio-epaitegiarena eta epaitegi penalena ere. Ildo horri jarraiki, drogekin zerikusia duten delituengatik ase egiten dira eta espetxeen kudeaketa eta gizarteratzeko helburua zailtzen dute. Horrez gain, justizia atzeratu eta distorsionatu egiten da. Kasu batzuetan drogen negozioak justiziak justizia izateari uzten dio, ustelkeria baitago.

VIII. Drogen fenomenoaren gizarte-pertzepzioa

Hemen aipatutako asko ez da drogen arazoarekin harremanetan jartzen, baina gizarte-eremu desberdinetako aztertzaileek adierazten dute. Sistema judiziala aztertzen dutenek, makroekonomiaren aztertzaileek, espetxe-sistemaren adituek eta abarrek arazoaren esanahia ezagutzen dute. Adibide modura har dezagun penalisten taldea. Barruan PSOEko egungo parlamentuko bozeramailea zegoen. Laurogeigarren hamarkadaren amaieran drogen kriminalizazio-politikari dagokionez aldaketa legegilea sustatzen saiatu ziren.

Baina drogen pertzepzioa biztanleen artean hurrengoa da. Drogekin erabiltzaileak ez-gai eta gizartearen kontrako bihurtzen dituzte eta horiei elkartzen zaizkie kontsumo frenetikoan. Horien ondorioz pertsonak krimenik txarrenak egiten dituzte. Literaturan, zinean eta komunikabideetan egunero aipatzen dira okerrera bultzatzen duenaren modura.

Drogak toki guztietan daude eta mehatxua gehitzen dute, esango luke beste ideia zabalduak. Adibide modura, Espainian drogen aipamenak hirurogeigarren hamarkadaren amaieratik egin dira eta argi eta garbi dago arazorik ez zegoela, baina gaur baliteke eskoletan haxixa erraz aurkitzea. Gure herrialdeko edozein udalerritan farmaziak baino droga-salmentarako postu gehiago daude la esanenez.

Etengabe egiten dira kanpainak drogaren arriskuei buruz ohartarazteko eta erabilgarritasuna argia ez izan arren, dudarik gabe, biztanleen irudikari kezkatua sortzen da.

Biztanleen artean, definitu gabe, drogari lotua ustelkeriaren arazo handia dagoela pentsatzen da, baina ezin dezakete identifika, ez non, ez nola.

IX. Epilogo

Laburbilduz, drogen fenomenoak eta, batez ere, debekuarenak, ondoz ondo fenomeno asko ekarri ditu eta, ondorioz, oinarritzko gizarte-mugarri batzuk kaltetzen ari dira.

Geure buruari honakoa galde diezaiokegu: ea politikariek eta bestelako eskatuko agintek pertzepzio hori ez al duten eta erantzuna baiezkoa litzateke. Gayraud (2007) erakunde kriminalak aztertu ditu eta bere iritziz politikariek eta estatuek ez diete mundu osoan gertatzen diren egoera konplexuei aurre egin nahi, zaila baita eta erakundeek estatuak berak desafia ditzaketelako, beraz, disimularen etika nagusi da arazo-mota horien aurrean. Horien barruan nazioko eta nazioarteko krimen antolatua sartuta dago.

Bibliografia

Besteak beste, irakurketa hauek gomenda daitezke.

- Heather, Nick et al. *La cultura de las drogas en la sociedad del riesgo*. Argitaratzailea: IGIA 2004 (1994) - Drogen osasun-gaiei buruzko liburu paregabea. Doan deskargatzen da hurrengo helbidea: <http://www.pnsd.msc.es/Categoria2/publica/otras.htm>
- Gayraud, Jean Françoise. *El G9 de las mafias en el mundo*. Tendencias Editores, 2007
- Roth, Jürgen. *Mafias de estado. Como cooperan los estados con la mafia del narcotráfico*. Editorial Salvat, 2001
- Uso, Juan Carlos. *Drogas y cultura de masas (España 1855-1995)* Editorial Taurus 1996
- Davenport-Hines, Richard. *La búsqueda del olvido. Historia global de las drogas 1500-2000*. Kultura Ekonomikoaren Funtsa, 2003
- Schollosser, Eric. *Porno, marihuana y espaldas mojadas; La economía sumergida en Estados Unidos*. Editorial Debate, 2004
- Husak, Douglas N. *Drogas y derechos*. Kultura Ekonomikoaren Funtsa, 2001
- Kirk, Robin. *Más terrible que la muerte. Masacres, drogas y la guerra de Estados Unidos en Colombia*. Editorial Paidós, 2005
- Walton, Stuart. *Colocados. Una historia cultural de la intoxicación*. Alba Editorial, 2003
- Escohotado, Antonio. *Historia general de las drogas*. Espasa Editorial 1998
- Labrousse, A. et al. *El planeta de las drogas*. Ediciones mensajero, 1994
- Gaio horiei buruz bi film paregabe gomenda daitezke: *Traffic* (Steven Soderbergh 2000) eta *La última noche* (Spike Lee, 2004).